

ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

KOKSIJDE 'LA VIGIE' VERDEDIGINGSLAAN (prov. WEST-VLAANDEREN)

BASISRAPPORT

Monument
Vandekerckhove

Auteurs: Maarten BRACKE
Bert HEYVAERT
Simon VERDEGEM
Redactie: Tina BRUYNINCKX

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER

Afdeling Archeologie
Rapport 2017/24

Afbeelding op schutblad: Orthofoto (drone) van de Wereldoorlog structuren.

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Opgraving ☒	Prospectie ☐
Vergunningsnummer: 2015/043	
Datum aanvraag: 5/02/2015	
Naam aanvrager: BRACKE Maarten	
Naam site: Koksijde 'La Vigie' Verdedigingslaan	
Naam aanvrager metaaldetectie: BRACKE Maarten	
Vergunningsnummer metaaldetectie: 2015/043 (2)	
Opdrachtgever:	Domus Marcus NV Vorstlaan 92 1160 Oudergem
Uitvoerder:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Bevoegde Vlaamse overheid:	Sam De Decker (erfgoedconsulent OE)
Bevoegde Intergemeentelijke Archeologische Dienst:	Alexander Lehouck (gemeentelijk archeoloog Koksijde)
Projectleider:	Bart Bartholomieux
Leidinggevend archeoloog:	Maarten Bracke
Archeologisch team:	Maarten Bracke, Bert Heyvaert en Simon Verdegem
Plannen:	Maarten Bracke en Sarah Dalle
Conservatie:	/
Materiaaltekeningen:	Maarten Bracke
Start veldwerk:	23/03/2015
Einde veldwerk:	27/03/2015
Wetenschappelijke begeleiding:	Kristof Jacobs (ABAC: Association for Battlefield Archaeology and Conservation)
Projectcode:	KOLA15
Provincie:	West-Vlaanderen
Gemeente:	Koksijde
Deelgemeente:	Oostduinkerke
Plaats:	Verdedigingslaan 9 'La Vigie'
Lambertcoördinaten:	X: 52520, Y: 175050 ; X: 52650, Y: 175050 ; X: 52520, Y: 174850 en X: 52650, Y: 174850
Kadastrale gegevens:	Koksijde, Afdeling 1, Sectie H, Perceel 356e
Beheer opgravingsdata:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Beheer vondsten:	Domus Marcus NV Vorstlaan 92 1160 Oudergem
Titel:	Archeologische opgraving Koksijde 'La Vigie' Verdedigingslaan (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport.
Rapportnummer:	2017/24
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

© Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster. Figuren: Monument Vandekerckhove nv, tenzij anders vermeld. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

1. INHOUDSTAFEL

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	2
1. INHOUDSTAFEL	3
2. INLEIDING	5
3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS	7
3.1. GEOGRAFISCHE EN TOPOGRAFISCHE SITUERING.....	7
3.2. GEOLOGISCHE EN BODEMKUNDIGE SITUERING	9
4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS	11
4.1. HISTORISCHE INFORMATIE	11
4.1.1. <i>Middeleeuwen tot nieuwe tijd</i>	11
4.1.2. <i>WOI (1914-1918)</i>	13
4.1.3. <i>Interbellum (1919-1939)</i>	17
4.1.4. <i>WOII (1940-1945)</i>	18
4.1.5. <i>1945 - heden</i>	24
4.2. ARCHEOLOGISCHE INFORMATIE	26
5. ONDERZOEKSMETHODE	29
5.1. ALGEMEEN.....	29
5.1.1. <i>Vraagstelling</i>	29
5.1.2. <i>Randvoorwaarden</i>	29
5.1.3. <i>Raadpleging specialisten</i>	30
5.1.4. <i>Motivatie voor selectie van het materiaal en staalname</i>	30
5.2. BESCHRIJVING	31
5.2.1. <i>Vorbereiding</i>	31
5.2.2. <i>Veldwerk</i>	32
5.2.3. <i>Vondstverwerking en rapportage</i>	38
6. RESULTATEN	39
6.1. STRATIGRAFIE.....	39
6.2. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN, STRUCTUREN EN VONDSTEN	40
6.2.1. <i>Algemeen</i>	40
6.2.2. <i>WOI</i>	40
6.2.2.1. <i>Losse vondsten – metaaldetectie en prospectie</i>	40
6.2.2.1.1. <i>Metaal</i>	40
6.2.2.1.2. <i>Aardewerk</i>	42
6.2.3. <i>WOII</i>	42
6.2.3.1. <i>Structuur 1: Duitse bakstenen manschapsbunker en loopgraaf</i>	42
6.2.3.1.1. <i>Algemeen</i>	42
6.2.3.1.2. <i>Vondstmateriaal</i>	47

6.2.3.2. Structuur 2: Duitse geschutstelling, schuilplaats en loopgraven-stelsel....	48
6.2.3.2.1. Algemeen.....	48
6.2.3.2.2. Vondstmateriaal.....	53
6.2.3.3. Losse vondsten – metaaldetectie en prospectie	58
6.2.4. <i>Naoorlogse periode (1945 - ...)</i>	60
7. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS	63
8. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK	65
9. SYNTHESE	67
10. LITERATUUR	69
11. BIJLAGEN	71

2. INLEIDING

Domus Marcus nv plant in de gemeente Koksijde een nieuwe verkaveling met 4 grote woonblokken, goed voor 99 woongelegenheden. Het terrein bevindt zich ter hoogte van de villa ‘La Vigie’ gelegen aan de Verdedigingslaan 9 waarrond de woonblokken ingepland worden. De villa zelf, die zich bovenop een artilleriebunker uit de Eerste Wereldoorlog bevindt, wordt volledig gerestaureerd en omgetoverd tot een gemeenschapsruimte. Het volledige terrein is grotendeels genivelleerd. Enkel in de noordoostelijke hoek is nog een deel van de originele duingrond aanwezig. In totaal behelst deze zone een 1500m² waarbinnen voorafgaand aan het onderzoek minstens één structuur doorheen de begroeiing zichtbaar was. Het betreft een bunker voorzien van een bakstenen loopgraaf die aansluit op de Overwinningslaan.

Tussen 23 maart en 27 maart 2015 voerde een team van Monument Vandekerckhove nv de archeologische opgraving uit op het terrein. Het onderzoek werd uitgevoerd volgens de Bijzondere Voorwaarden opgesteld door Onroerend Erfgoed.

In dit basisrapport worden de resultaten van het archeologisch onderzoek voorgesteld. In enkele inleidende hoofdstukken worden de geografische, bodemkundige, historische en archeologische situering van het terrein toegelicht, alsook de gebruikte methodologie bij het onderzoek. Vervolgens worden de resultaten besproken en wordt een interpretatie gegeven aan de aangetroffen sporen en vondsten. Als besluit volgt een synthese van de resultaten met aanbevelingen voor eventueel verder onderzoek. Het geheel wordt verduidelijkt door middel van kaarten en foto’s. Als bijlage zijn de gedigitaliseerde overzichtsplannen opgenomen. Bij het rapport hoort een USB-kaart met daarop een overzichtsplan, een fotolijst en de digitale versie van de bijlagen en deze tekst. De verschillende inventarislijsten en foto’s kunnen geraadpleegd worden via <http://www.monarcho.be/databank>. Bij vragen hieromtrent: neem contact via info@monument.be.

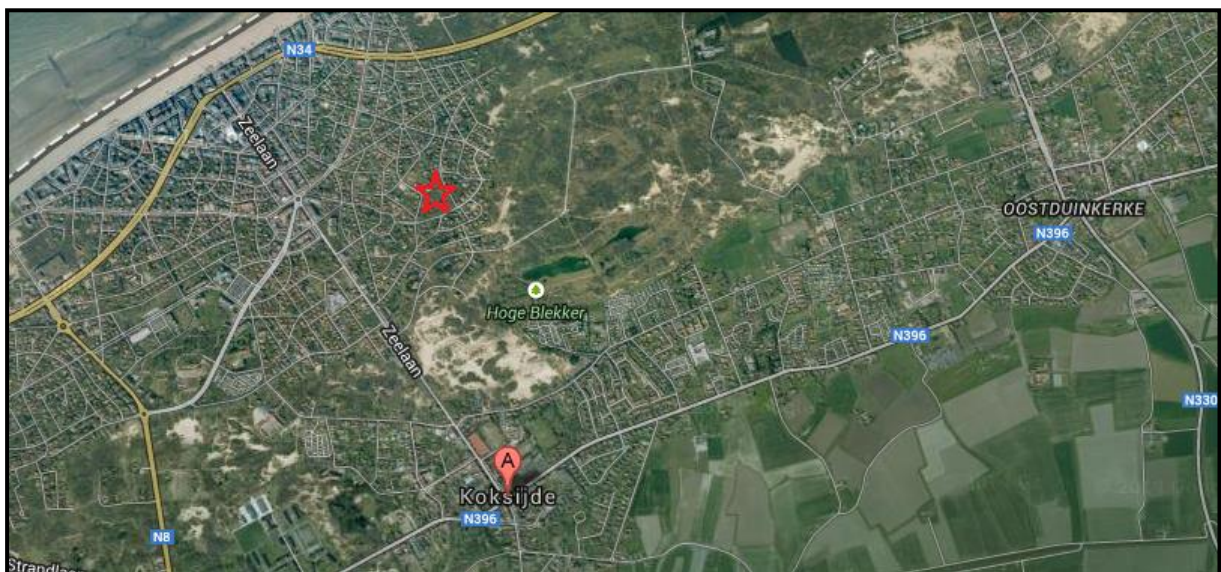
Langs deze weg wordt eveneens dank betuigd aan volgende personen en instanties die zorgden voor een aangename samenwerking en bijdroegen tot het vlotte verloop van het onderzoek: Herwig Thirion (Domus Marcus nv), Sarah Hijsselinckx (hoofdaannemer Matthijs Bouw BVBA), Sam De Decker (erfgoedconsulent Onroerend Erfgoed), Alexander Lehouck (gemeentelijk archeoloog Koksijde) en Kristof Jacobs (ABAC).

3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS

3.1. Geografische en topografische situering

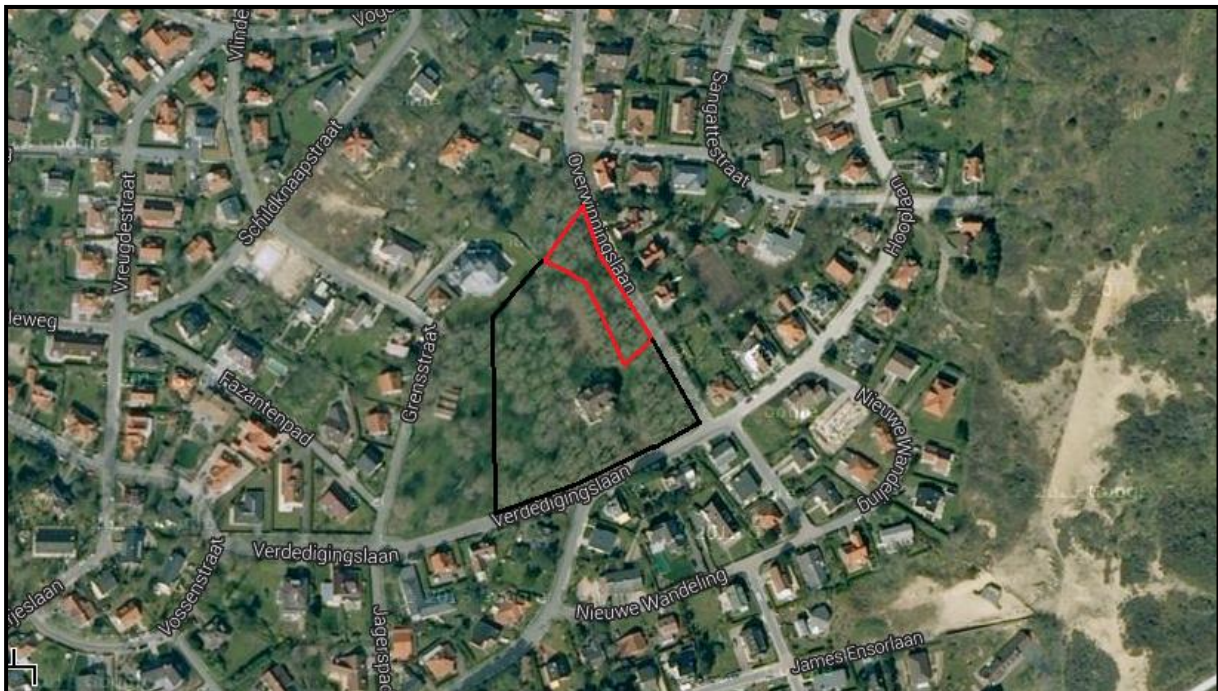
Het onderzoeksgebied is gelegen in de deelgemeente Oostduinkerke dat behoort tot de gemeente Koksijde (West-Vlaanderen) (zie figuur 1). Het terrein bevindt zich ten noorden van de Verdedigingslaan, ten westen van de Overwinningslaan en op enkele honderden meters ten zuiden van de Noordzee. De site sluit aan op de grootste duin in België: de zogenaamde ‘Hoge Blekker’ met een maximale hoogte van 33m. De duin maakt deel uit van het omvangrijke duinencomplex waartoe ook de Schipgatduinen en de Doornpanne behoren.¹ Aangezien deze hoogte een strategisch punt vormt, werd deze tijdens de twee Wereldoorlogen geïncorporeerd en uitgebouwd als verdedigingspunt.

Kadastraal gezien gaat het om het perceel 356e, Koksijde Afdeling 1 sectie H. Het terrein betrof voorafgaand aan het archeologisch onderzoek verwilderde tuingrond en duingebied. Het onderzoeksgebied maakte deel uit van de villa ‘La Vigie’ waartoe tevens een tennisveld behoort (zie figuur 2). De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt bijna 1ha, waarvan een kernzone van 1500m² diende onderzocht te worden. Deze kernzone vormt de enige locatie waar nog een deel van de originele duin aanwezig was. Tevens konden hier bakstenen structuren herkend worden tussen de begroeiing. Het volledige projectgebied ligt op de westelijke helling van de ‘Hoge Blekker’ (zie figuur 3).

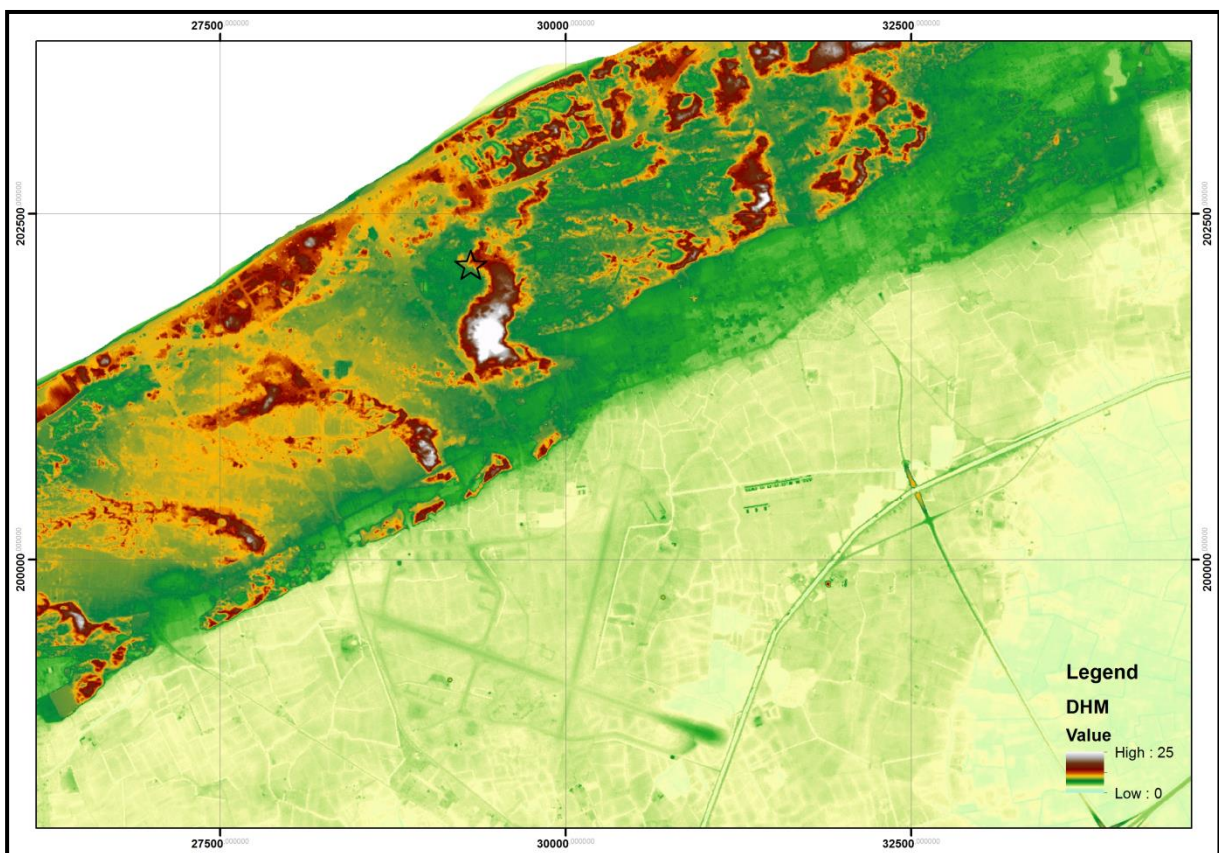

Figuur 1: Aanduiding onderzoeksgebied (rode ster) ten noorden van Koksijde en ten zuiden van de Noordzee op de flank van de ‘Hoge Blekker’ (© google maps).

¹ http://nl.wikipedia.org/wiki/Hoge_Blekker

Figuur 2: Luchtfoto met aanduiding van het volledige projectgebied (zwart) met de onderzoekszone in het noordoostelijke deel (rood) langsheen de Overwinninglaan. Rechts op de foto is een deel van de ‘Hoge Blekker’ te zien (© google maps).

Figuur 3: Aanduiding van het onderzoeksgebied met een zwarte ster op het Digitaal Hoogtemodel (© DHM – Digitaal Hoogtemodel). Ten zuiden van de site is duidelijk de ‘Hoge Blekker’ te zien.

3.2. Geologische en bodemkundige situering

Bodemkundig gezien behoort het gebied tot het duinencomplex. De Hoge Blekker vormt hierbij de hoogste duin in België met een maximale hoogte van 33m. Op de bodemkaart wordt het bodemtype d.AO en d.B2 aangegeven die slaan op kustduingronden. De Hoge Blekker maakt deel uit van een omvangrijk duincomplex en heeft een oppervlakte van 18ha. Blekker of Blinkkaart is de volkse benaming voor onbegroeide duinheuvel die het zonlicht weerkaatst. Aan de oorsprong van de Hoge Blekker en het aansluitende duinmassief liggen paraboolduinen die zich tussen de 16de en 19de eeuw vormden. Karakteristiek voor deze duinen zijn de hoefijzervorm waarvan de armen de overheersende windrichting aangeven. De hoge paraboolduinen worden van elkaar gescheiden door laaggelegen pannen. Veel van die pannen werden omstreeks het midden van de 19de eeuw in cultuur gebracht. Op de duinakkertjes verbouwde men kleinschalig onder meer rogge, haver en aardappelen.

Figuur 4: Uitsnede uit de loopgravenkaart van juni 1917 met daarop de aanduiding van de ‘Hoogenblekker’ en de ‘Doornpanne’ gelegen tussen Koksijde, Koksijde-Bad en Oostduinkerke (bron: DVD linesman).

4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

4.1. Historische informatie

4.1.1. Middeleeuwen tot nieuwe tijd

Op de cartografische bronnen wordt het gebied als een duin aangegeven nabij de Noordzee. Dit is zo te zien op de Ferrariskaart, de Atlas van de Buurtwegen en de kaart van Vandermaelen (zie figuren 5-7). Ten zuiden, verder van de zee weg, zijn de dorpjes Koksijde en Oostduinkerke te zien. Op de Ferrariskaart wordt een weg of pad aangegeven dat in de richting van de Hoge Blekker loopt langsheen de zuidwestelijke kant. Op de kaart van Vandermaelen (midden 19de eeuw) worden meer details aangegeven. Zo wordt de ‘*Hoogen Blekker*’ aangegeven als een duidelijke hoogte. Daaronder staat ‘*Chapelle St Isibald Emplacement de l’ancienne Abbaye des Dunes*’ geschreven. Pas op het einde van de 19de en in het begin van de 20ste eeuw zal het gebied volledig ingelijfd worden. In eerste instantie krijgt het een militair karakter met de oprichting van diverse grote artilleriebunkers, kleinere manschapsbunkers en een kluwen van loopgraafstructuren.

Figuur 5: Aanduiding van het onderzoeksgebied (cijfer 1) op de 18de-eeuwse Ferrariskaart (© www.geopunt.be).

Figuur 6: Aanduiding van het onderzoeksgebied (cijfer 1) op de Atlas van de Buurtwegen uit het midden van de 19de eeuw (© www.geopunt.be).

Figuur 7: Aanduiding van het onderzoeksgebied (cijfer 1) op de kaart van Vandermaelen uit het midden van de 19de eeuw (© www.geopunt.be).

4.1.2. WOI (1914-1918)

Tijdens de Eerste Wereldoorlog bevond Koksijde zich in het onmiddellijke achterland van de geallieerde frontsector Nieuwpoort. Hier bevonden zich kampementen, logistieke infrastructuur en artillerieposities. Het was een sector die bijna de volledige oorlog door een Frans legercorps werd bemand. Enkel tussen juli en november 1917 nam het 4de Britse leger de sector over.

De hoge duinen van de Westkust, waarin ook het onderzoeksgebied zich bevindt, vormden een goed onderkomen voor zware artillerie. Deze was zowel gericht tegen Duitse activiteit op zee als op het Duitse front ter hoogte van Nieuwpoort. Dit bevond zich in vogelvucht slechts 7,5km naar het noordoosten. Vanaf juli 1915 werd er hier Franse marineartillerie geïnstalleerd. Het ging om zwaar geschut van het caliber 10, 14 en 16cm.² Reeds vroeg in de oorlog werden zware bunkers gebouwd om deze kanonnen en hun personeel te huisvesten. Ten oosten van de zeelaan lagen tussen de Hoge Blekker en Koksijde-bad verschillende zware artilleriebunkers die aanluiting hadden op een lokaal spoorwegnet (zie figuur 8). Hierdoor konden de kanonnen gemakkelijk worden verplaatst naar andere posities. Ook op het onderzoeksterrein van La Vigie werd een bunker voor zware artillerie gebouwd met een tegenhanger aan de overzijde van de Overwinningslaan. Deze lagen nog enkele honderden meters ten oosten van de spoorwegstructuur en waren niet uitgerust met rails (zie figuren 9 en 10).

De bunker van La Vigie bestaat uit een 2 verdiepingen hoge ruimte waarin het kanon opgesteld stond. Links en rechts van de kanonkamer bevinden zich de munitie-magazijnen. Ter hoogte van de magazijnen is eveneens een toegang die gebruikt werd door manschappen. De wanden van de kanonkamer zijn 125cm dik, terwijl de rest van de bunker 100cm dik is.³

Het grote schietgat aan de frontzijde lijkt er ook op te wijzen dat de stukken vanuit hun bunker vuurden. Op een luchtfoto uit 1916 zijn de bouwwerken nog niet te zien (zie figuur 8).⁴ Hun aanwezigheid op een foto die een jaar later werd genomen, duidt erop dat de bunkers in de tussentijd werden geconstrueerd. Dit gebeurde hoogst waarschijnlijk door Franse genietroepen, gezien de gelijkenis met de spoorwegbunkers. De luchtfoto uit 1917 toont ook duidelijk hoe de bunkers waren ingeschakeld in het lokale verdedigingssysteem (zie figuren 9 en 10).

² JEHENNE 1919.

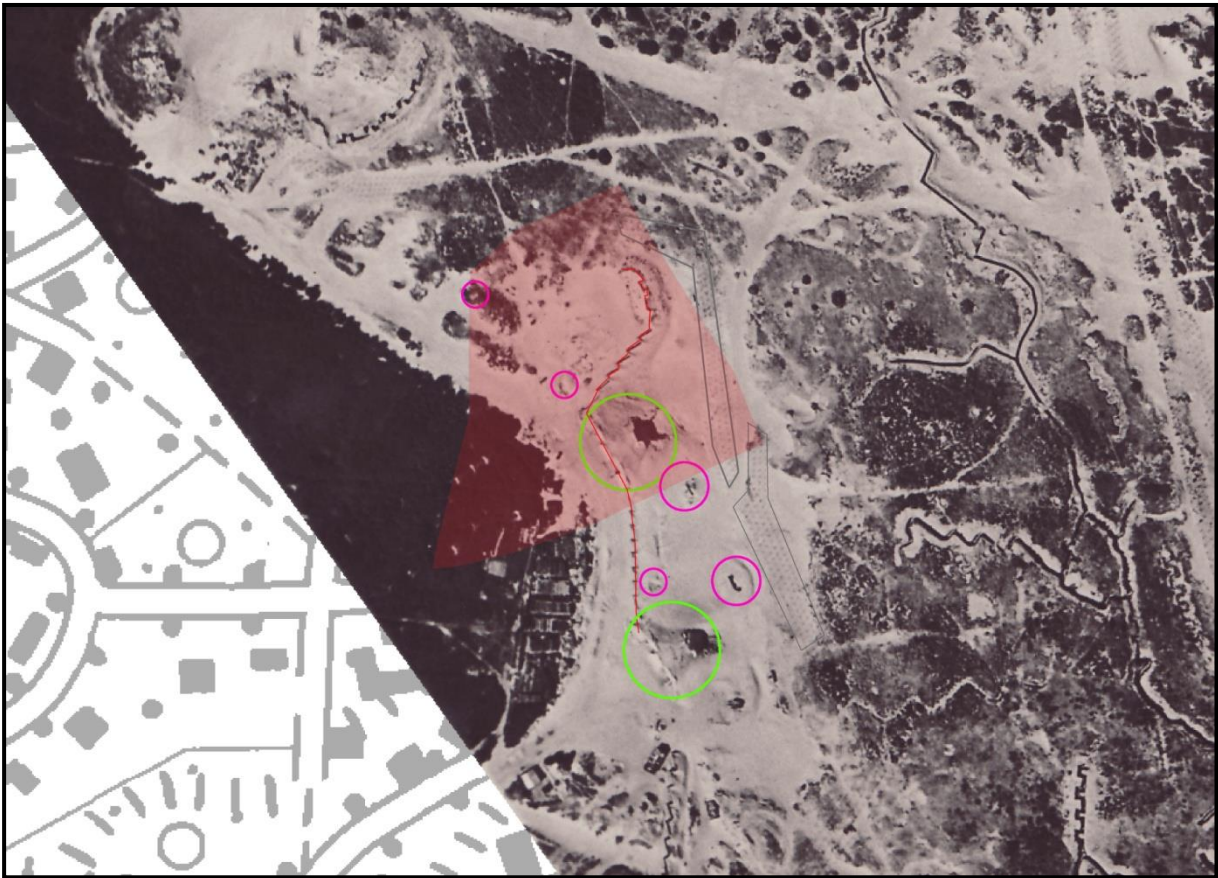
³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/woi/relict/1099>

⁴ STICHELBAUT 2013, p. 95.

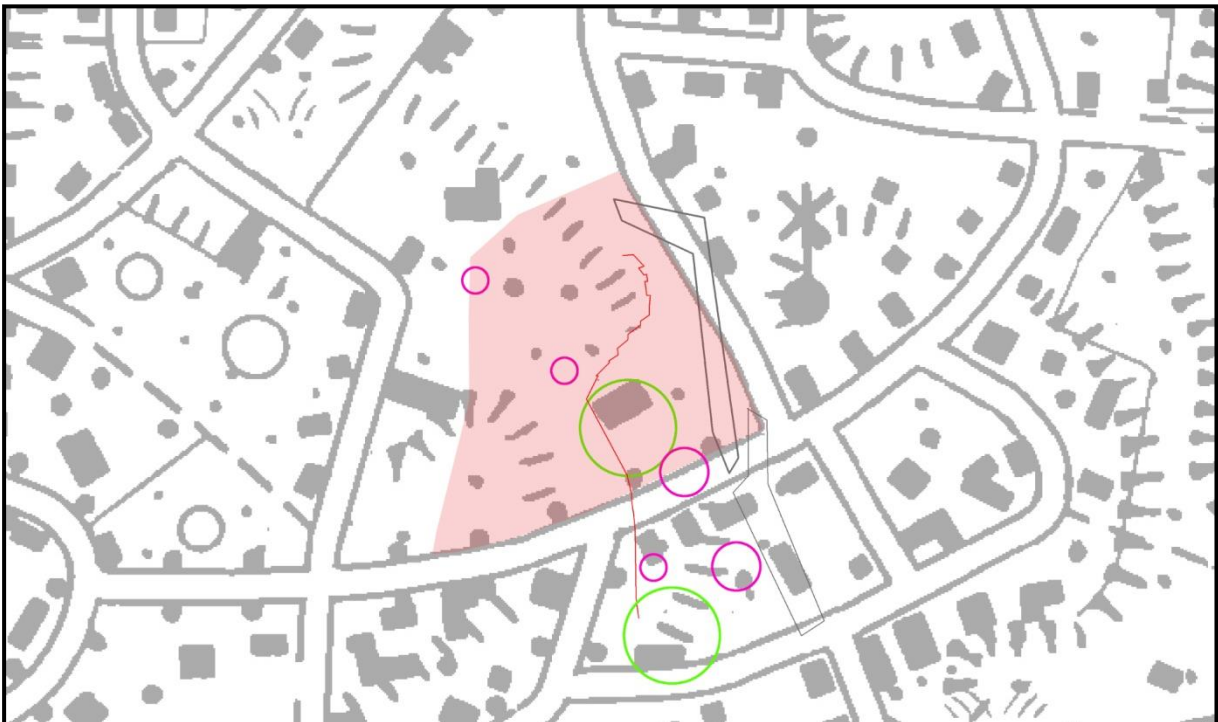
Binnen het onderzoeksgebied bevond zich nog een getande gevechtloopgraaf. Deze stond via een toenaderingsloopgraaf in verbinding met beide bunkers. Bovenop enkele duintoppen waren mogelijk nog andere defensieve posities aanwezig. De linie was in het oosten afgeschermd door een prikkeldraadversperring. Ten oosten van dit geheel bevond zich een parallelle linie, eveneens afgeschermd met prikkeldraad. Het is duidelijk dat de duinen goed waren voorzien van een defensief systeem om een eventuele Duitse doorbraak aan de IJzer op te vangen.

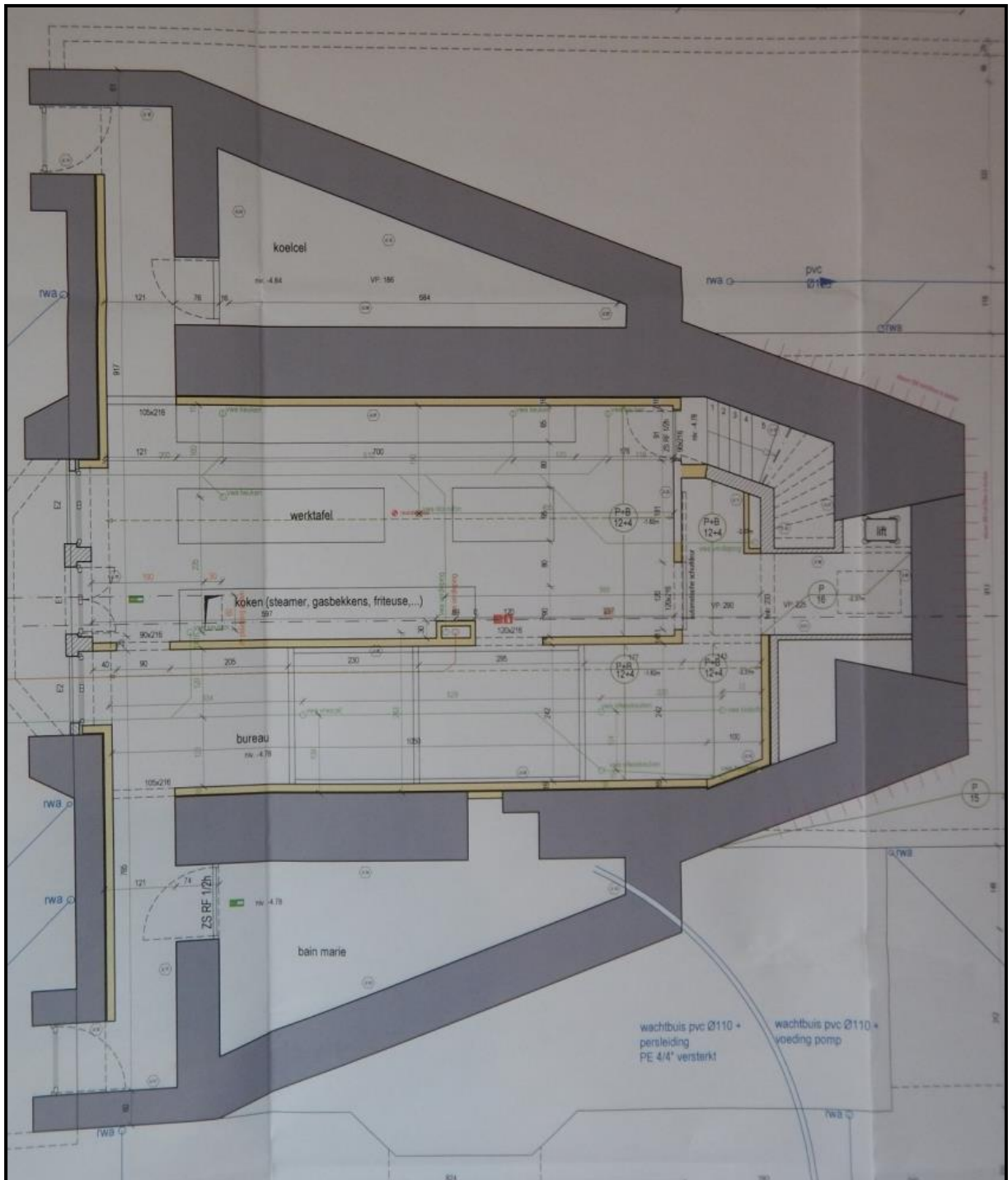
Figuur 8: Luchtfoto uit 1916, met aanduiding van het onderzoeksgebied en de belangrijkste structuren (© Stichelbaut 'De Oorlog vanuit de lucht').

Figuur 9: Luchtfoto uit 1917 met aanduiding van de artilleriebunkers (groen), de loopgraaf (rood), de prikkeldraadversperringen (grijs) en andere ongedefinieerde structuren (paars)(© Birger Stichelbaut).

Figuur 10: Kartering van structuren uit de Eerste Wereldoorlog op basis van de luchtfoto uit 1917 (© Birger Stichelbaut).

Figuur 11: Opmetingsplan van de bunker 'La Vigie' (© Sarah Hijsselinckx, Matthijs Bouw BVBA).

4.1.3. Interbellum (1919-1939)

Na de oorlog zette de opmars van het kusttoerisme zich onverstoord verder. De 2 artilleriebunkers werden ontmanteld. In 1925 werd één van de bouwwerken gerecupereerd bij de bouw van de villa *'La Vigie'* (zie figuur 12). Het gebruik van de bunker als kloeke fundering voor de nieuwbouw in cottagestijl zorgde voor een merkwaardig geheel dat boven het omliggende duinenlandschap uittorende, vandaar de benaming *'La Vigie'* of uitzicht. In de twee verdiepingen hoge kanonkamer werd een vloer gestoken. De gelijkvloerse verdieping in de bunker fungeerde als keuken, terwijl de bovenverdieping van dienst deed als opslagplaats en slaapkamer. Een tennisveld en impressionante oprijlaan maakten het geheel compleet.⁵

Figuur 12: Zicht op de villa *La Vigie* in 1936 met vooraan het tennisveld. De andere artilleriebunker is nog zichtbaar achter de villa (© www.delcampe.net).

⁵ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/201186>; <https://inventaris.onroerendergoed.be/woi/relict/1099>

4.1.4. WOII (1940-1945)

Nadat Europa in mei 1940 onder de voet was gelopen door het Duitse leger werd de kustlijn van het kanaal en de Noordzee de feitelijke frontlijn. Om een eventuele geallieerde invasie af te wenden werd de kust uitgebouwd tot een bolwerk voorzien van duizenden bunkers, loopgraven en andere fortificaties. De Belgische kust vormde een belangrijke schakel in deze Atlantikwall en werd dan ook een belangrijk centrum van Duitse militaire activiteit.

Vanaf 1942 werd koksijde bezet door de 39ste Infanteriedivisie, die de verdediging van het kustgebied tussen de Franse grens tot Wenduine op zich nam. Het zeefront was hierin nog onderverdeeld in 4 sectoren die ieder bestonden uit 2 subsectoren. Koksijde bevond zich centraal in de meest zuidwestelijke sector, terwijl het onderzoeksgebied zich net binnen de rechtse subsector bevond.⁶ Een *Einsatzkarte* van deze 39ste Duitse Infanteriedivisie is de oudste bron voor deze periode die een duidelijke functionele identificatie geeft van het onderzoeksgebied (zie figuur 13). Op 19/11/1942 werd de positie van La Vigie hierop aangeduid als het hoofdkwartier van Leichte Flak Abteilung 993 (Lei. Flak. Abt. 993).⁷

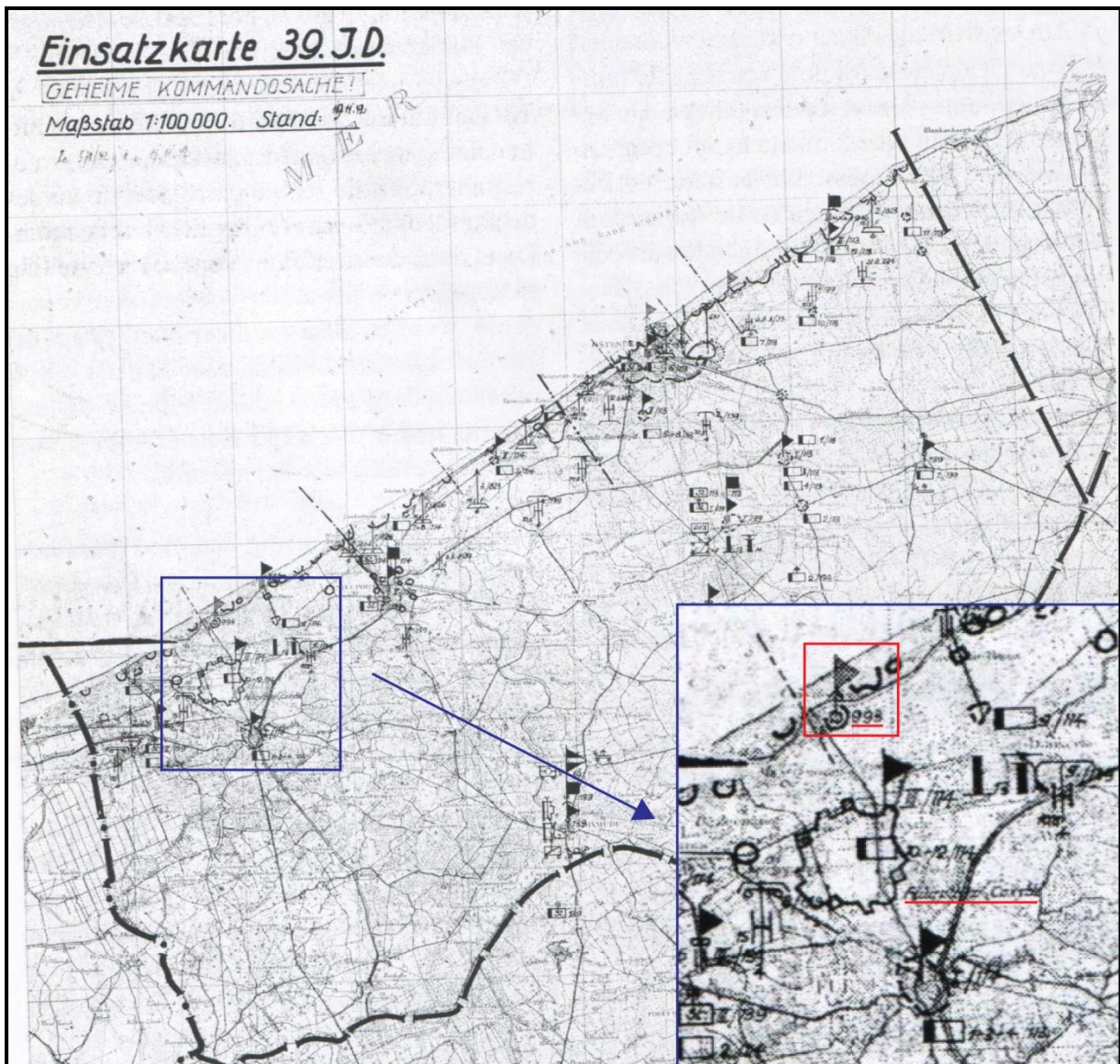
Deze eenheid van luchtdoelgeschut (**F**liechteug **A**bwehr **K**anone) bestond uit 4 batterijen, die elk een afzonderlijke operationele eenheid vormden. Een batterij Leichte Flak bestond typisch uit 12 kanonnen van het kaliber 2cm. Voor de bediening, bescherming en logistieke ondersteuning beschikte ze over 205 soldaten.⁸ Leichte Flak-Abteilung 993 verscheen ten laatste in juli 1942 op het toneel aan de Belgische kust, waar ze tot januari achtereenvolgens onder het bevel viel van de 16de Flak-Division (tot 1/1/1944) en de 18de Flak-brigade. Alhoewel de eenheid zich op het grondgebied van een infanteriedivisie bevond, viel ze dus onder het bevel van de luchtmacht (Luftwaffe).⁹

⁶ RAVERSYDE, WO2-01-011.

⁷ RAVERSYDE, WO2-01-011.

⁸ <http://www.wwiidaybyday.com/kstn/kstn2201lw1aug40.html>

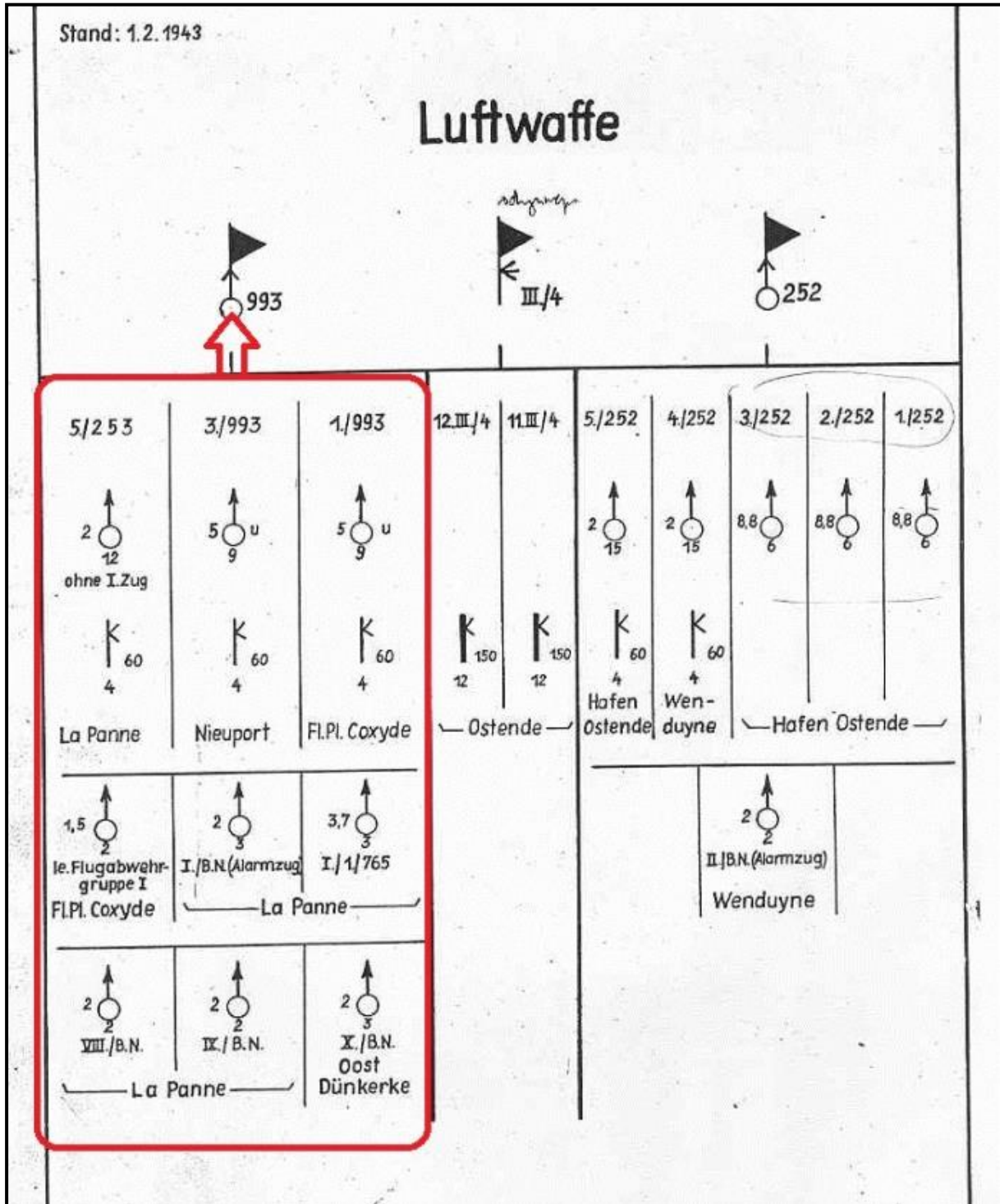
⁹ <http://www.ww2.dk/ground/flak/abt/le993.html>

Figuur 13: Einsatzkarte van de 39ste Duitse infanteriedivisie. Het vlagje en het getal 993 op de plaats van La Vigie duidt erop dat zich hier het hoofdkwartier van *Leichte Flak Abteilung 993* bevond (© Provinciaal domein Raversyde - Bundesarchiv Deutschland).

Vanuit La Vigie voerde de staff van *Lei. Flak. Abt. 993* het bevel over het luchtdoelgeschut in de kuststrook van zo'n 14km lang tussen De Panne en Nieuwpoort. Grofweg was dit de volledige zuidwestelijke sector van de infanteriedivisie. Ook de verdediging van de belangrijke militaire luchthaven van Koksijde viel hieronder. De *gliederung* of slagorde van februari 1943 toont duidelijk aan dat de standaardsamenstelling van de *Flak Abteilung* werd herschikt naar de situatie aan het front (zie figuur 14). Zo had *Lei. Flak. Abt. 993* op dat moment de 1ste en 3de batterij van *abteilung 993* en de 5de batterij van

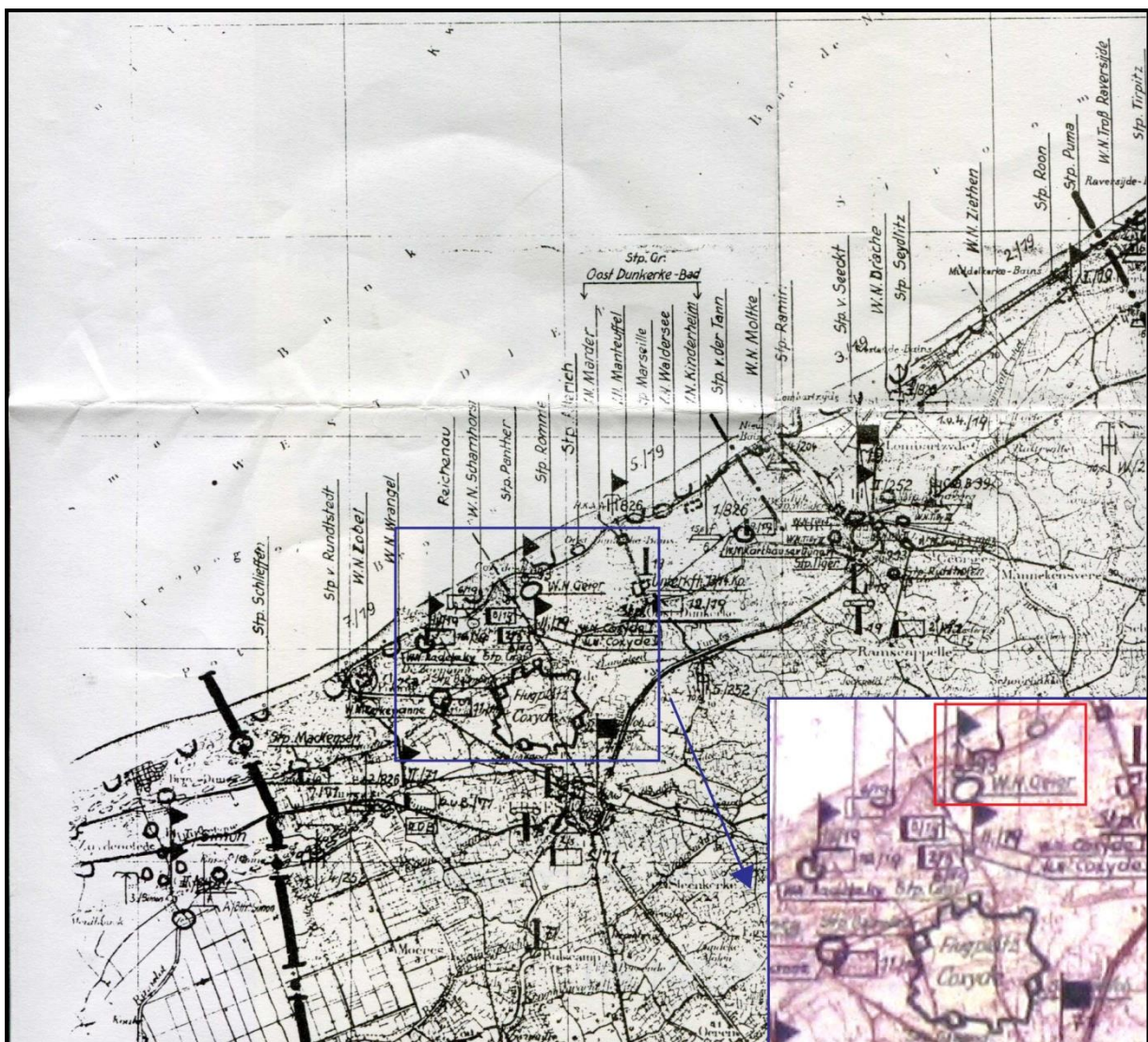
abteilung 253 onder zich. Samen was dit goed voor 45 stukken luchtdoelgeschut bestaande uit de kalibers 1,5cm, 2cm, 3,7cm en het zeldzame 5cm.¹⁰

Figuur 14: Gliederungskarte van Leichte Flak Abteilung 993 (bron onbekend).

¹⁰ <http://forum.axishistory.com/viewtopic.php?f=70&t=215874&p=1948292&hilit=la+vigie#p1948292>

Begin 1943 nam de 171ste Duitse infanteriedivisie het front van de 39ste gedeeltelijk over. De *Einsatzkarte* van 25/03/1943 toont duidelijk hoe het divisiefront nu was ingekort tot net voor Raversyde (zie figuur 15). De kaart toont ongeveer hetzelfde beeld als deze van 4 maand eerder. De positie van La Vigie werd nu ook bij naam aangeduid als *W.N. Geier* (**W**iederstands**n**est Geier) in subsector 5./19.¹¹ Over de inrichting van de villa en de onmiddellijke omgeving als hoofdkwartier waren geen verdere gegevens voorhanden. Vermoedelijk werd de locatie gekozen omwille van de stevige bunker die de staff voldoende bescherming bood in geval van bombardementen, beschietingen of een mogelijke geallieerde invasie.

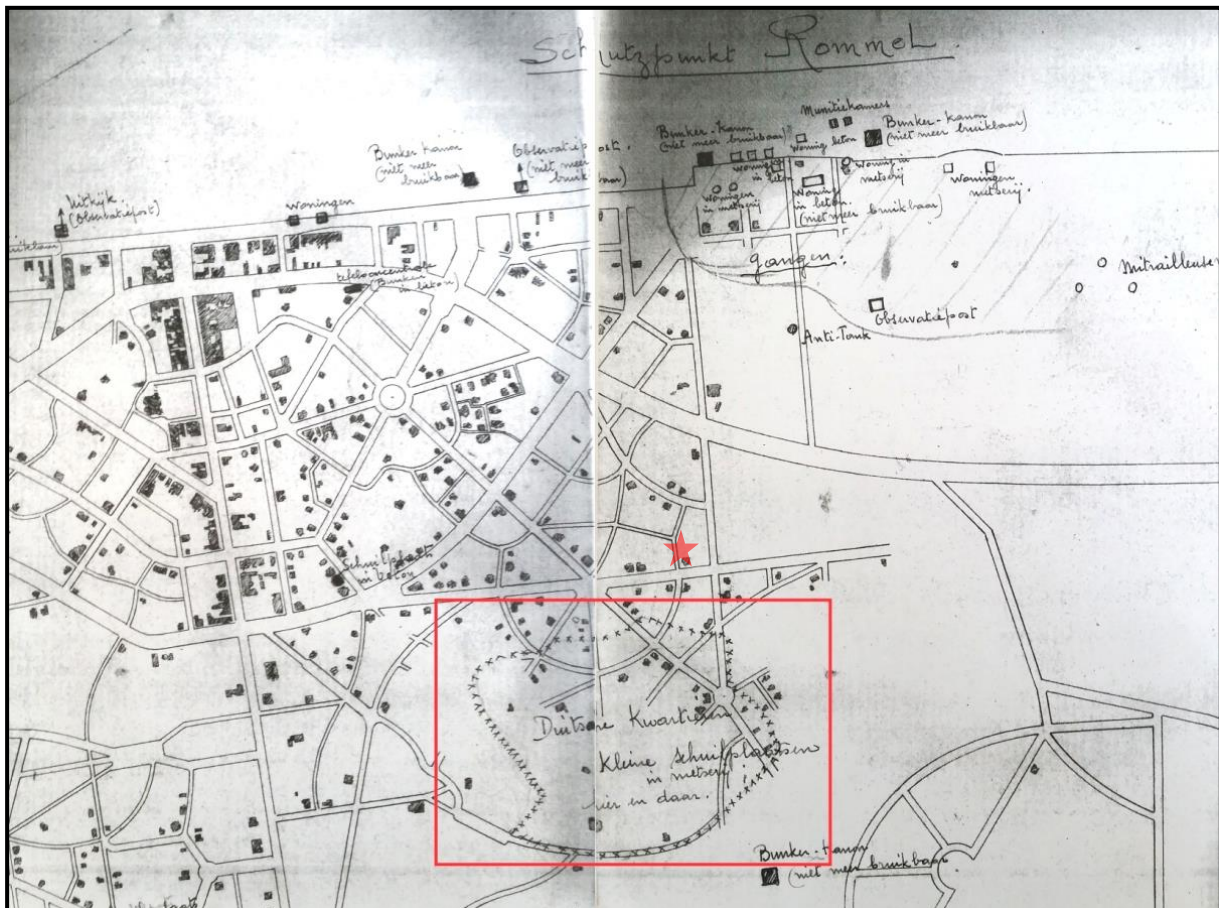

Figuur 15: Einsatzkarte van de 171ste Duitse infanteriedivisie. La Vigie werd hierop verder geïdentificeerd als **W**iederstands**n**est Geier (© Provinciaal domein Raversyde - Bundesarchiv Deutschland).

¹¹ RAVERSYDE, WO2-38-066a.

In september 1944 naderden de geallieerden Koksijde vanuit het zuidwesten. Op 4 september 1944 werden de villa en de omliggende posities door de Duitsers ontmanteld en verlaten. Gedreven door de algemene schaarste aan verwarmings- en levensmiddelen werd de villa daags nadien al door de lokale bevolking doorzocht en verder leeggehaald.¹² Enkele dagen later werd Koksijde bevrijd en vielen de Duitse posities zonder veel verzet in geallieerde handen.

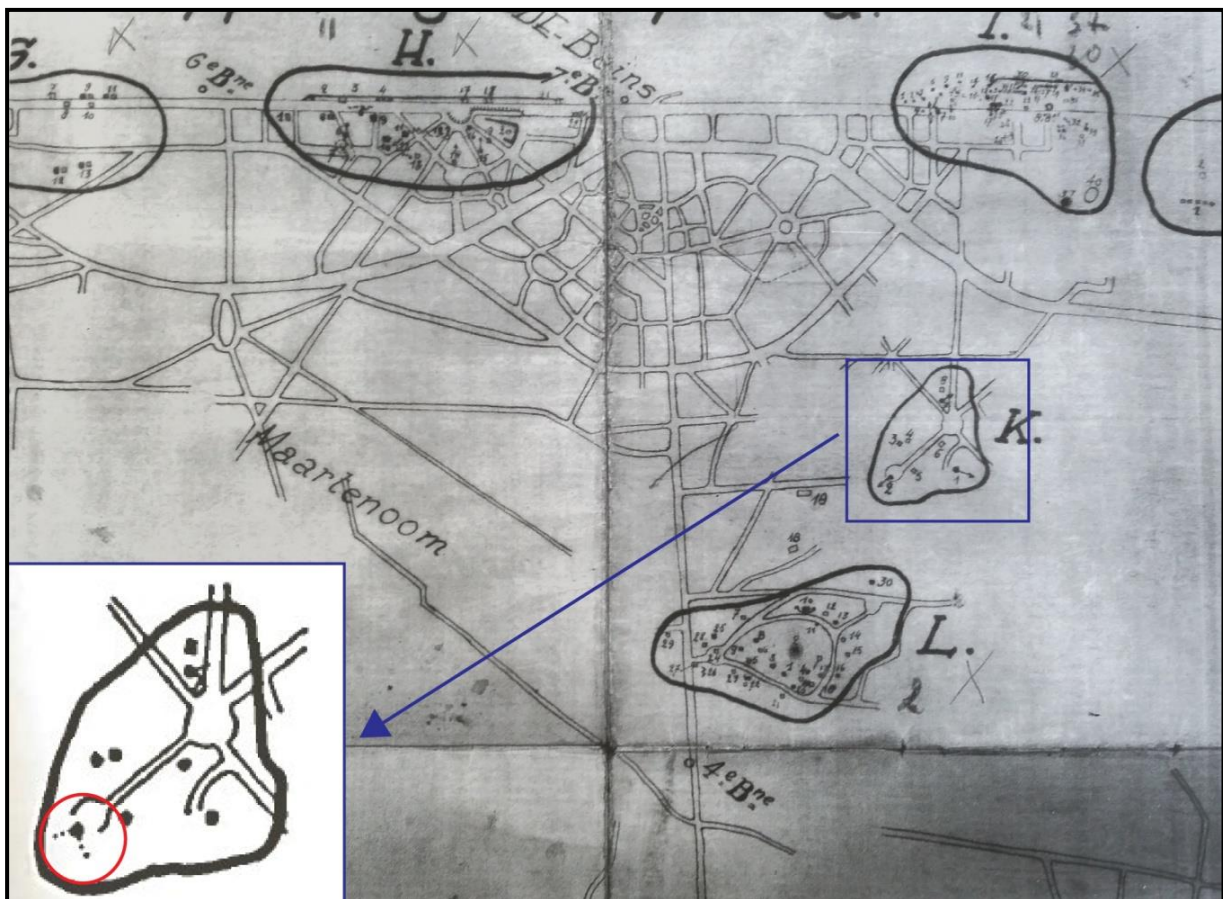
Na de oorlog werd de Duitse Atlantikwall langs de Belgische kust vrij uitgebreid beschreven en geïnventariseerd. Hierbij werd de omgeving van het onderzoeksgebied aangeduid als een zone van 9,62ha die grondig afgesperd was van de omliggende omgeving en een groot deel van de villawijk en duinen tussen de Hoge Duinenlaan de Verdedigingslaan omvatte (zie figuur 16).

Figuur 16: Naoorlogse bunkerkaart met aanduiding van het onderzoeksterrein (© Koninklijk Legermuseum).

¹² GEMEENTEARCHIEF KOKSIJDE, Oorlogsdagboek Marcel Dumas, p. 66.

La Vigie bevond zich in het zuiden van dit gebied, dat werd omschreven als *'Duitse kwartieren, kleine schuilplaatsen in metselij hier en daar'*.¹³ Het ging dus duidelijk om een zone met een verblijfsfunctie, die zich bevond tussen de gevechtsposities aan het strand (*Schutzpunkt Rommel*) en deze rond de Hoge Blekker. De omvangrijke inventaris van Francart uit de jaren '80 heeft het over 8 schuilplaatsen in baksteen (zie figuur 17). Aan de toegang in de noorden zou zich een mitrailleurpost hebben bevonden. Verder wordt de aanwezigheid van een observatiepost, enkele loopgraven en andere gewapende bunkers vermeld. De positie van deze structuren werd niet verder gespecificeerd. Alhoewel de stellingen slechts schematisch werden weergegeven lijkt de bunker met volgnummer 2 zich mogelijk binnen het onderzoeksgebied te bevinden. Het pijltje bij de positie duidt erop dat deze gewapend was.¹⁴

Figuur 17: Naoorlogse bunkerkaart met aanduiding van het onderzoeksterrein. (© Koninklijk Legermuseum)

¹³ K.L.M., 67/14 - 4637.

¹⁴ FRANCART 1988, p. 125.

4.1.5. 1945 - heden

In 1951 werd het villadomein van La Vigie opgekocht door de Belgische staat als verblijfplaats voor officieren en leerling-piloten van de militaire luchthaven van Koksijde. Er werd een garage aangebouwd en de ruimtes in de bunker bleven dienst doen als keuken en opslagplaatsen. Ook het tennisveld bleef in gebruik. De bakstenen bunker naast de overwinningsslaan werd gerecupereerd als aardappelkelder. In 1993 stootte defensie het gebouw af, waarna het snel verkrotte (zie figuur 18). Om een eventuele afbraak tegen te gaan werd het in 2003 beschermd als monument.¹⁵

Figuur 18: ‘La Vigie’ in verkrotte toestand (© Lambert J. Derenette).

¹⁵ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/201186>; <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/woi/relict/1099>; JACOBS s.d., p. 1.

Figuur 19: Zicht op hedendaagse renovatiewerken met vooraan de betonnen wanden van de artilleriebunker ingewerkt in de villa 'La Vigie' (foto met zicht op de frontzijde van waaruit gevuurd werd in de richting van Lombardzijde).

4.2. Archeologische informatie

In de omgeving van ‘La Vigie’ zijn weinig relevante archeologische onderzoeken gebeurd die betrekking hebben tot de Wereldoorlogen, met uitzondering van het grootschalige onderzoek naar aanleiding van een nieuw golfcomplex ‘Golf Hof Ter Hille’.¹⁶ Het onderzoek vond plaats circa 10km ten zuidoosten van de site. Naast middeleeuwse structuren werden ook een groot aantal sporen teruggevonden uit de Eerste Wereldoorlog. Op de luchtfotografische bronnen worden diverse artilleriestellingen aangegeven. In enkele gevallen lieten deze boogvormige sporen na in de bodem. Bij het onderzoek zelf werden voornamelijk ter hoogte van het Nonnenhof en het Hof Ter Hille afvalcontexten aangesneden. Aan het Nonnenhof konden deze gekoppeld worden aan Britse officiers en soldaten die gestationeerd waren in de hoeve in september en oktober 1917. Opmerkelijk zijn vier rijk gevulde afvalcontexten met een grote hoeveelheid drink- en tafelgerei. Ook kon de kiezelbedding van een smalspoor vastgesteld worden.

Figuur 20: Luchtfoto met zicht op het Nonnenhof en de omliggende artilleriestellingen (© KLM Luchtfoto's).

¹⁶ EGGERMONT *et al.* 2009-2010.

Figuur 21: Reconstructie van een tafeldekking uit de 2de helft van 1917 op basis van vondstmateriaal uit de afvalkuilen aan het Nonnenhof (© Bracke Maarten).

Figuur 22: Gezichtspijpen met centraal de voorstelling van Lord Kitchener uit de afvalkuilen aan het Nonnenhof (© Bracke Maarten).

5. ONDERZOEKSMETHODE

5.1. Algemeen

5.1.1. Vraagstelling

De opgraving heeft betrekking op de omgeving van ‘La Vigie’, een imposante geschutsbunker uit WO I die in de jaren ‘20 werd verbouwd tot villa en in WO II gebruikt werd als commandopost. Archeologisch onderzoek aan deze constructie zal vermoedelijk weinig nieuwe kennis opleveren en wordt daarom niet noodzakelijk geacht. Een bijzonder aandachtspunt zijn echter de constructies die zich ten noorden van de bunker in de tuin bevinden en waarvan de herkomst niet eenduidig is. Hoewel moeilijk te zien wegens de dichte begroeiing, is er sprake van minstens één bunkertje en een bakstenen loopgracht. Mogelijk bevinden zich op het terrein nog andere begraven oorlogsstructuren, met elkaar of met andere structuren verbonden door (bedekte) loopgraven of gangen die tot op vandaag verborgen zijn onder het maaiveld. De geïdentificeerde structuren concentreren zich in de noordelijke helft van het plangebied, in de duinflank. Het betreft een zone van maximaal 2.000m².

De opgraving heeft als doel om de aanwezige structuren in de tuin vrij te leggen en te documenteren. Gelet op de lokalisering in jonge duingrond worden geen andere sporen en structuren verwacht dan wereldoorlogsporen. Er is geen duidelijkheid over de omvang van de aanwezige structuren, noch over de diepteligging. Het onderzoek is gericht op het karteren van de aanwezige wereldoorlogsporen. Het betreft hierbij geen minutieuze opgraving waarbij elk baksteenverband in kaart wordt gebracht, maar een elementaire registratie met aandacht voor elementen als chronologie en onderlinge relatie tussen de onderscheiden constructies en constructiewijze.¹⁷

5.1.2. Randvoorwaarden

De voorziene startdatum van het archeologisch onderzoek werd vastgelegd op 23 maart 2015. Bij de startvergadering op 4 februari 2015 werden enkele praktische zaken afgesproken zoals werf- en toiletvoorzieningen. Tevens werd de aanpak van het onderzoek overlegd. In eerste instantie zou gestart worden vanuit de zichtbare structuren om van daaruit de verdere zone te onderzoeken. De uitgegraven grond kon

¹⁷ Bijzondere Voorwaarden opgesteld bij het archeologisch onderzoek.

gestockeerd worden op het noordelijke deel van het tennisveld. Hierdoor bleef een doorgang aanwezig rondom de villa.

Figuur 23: Zicht op het onderzoeksgebied in de richting van de Overwinningsslaan voor aanvang van de werkzaamheden; centraal rechts is de verharding van het tennisveld te zien.

5.1.3. Raadpleging specialisten

Voor het onderzoek werden enkele specialisten geraadpleegd waaronder Marc Dewilde (erfgoedonderzoeker), Willem Hulstaert (erfgoedonderzoeker bouwkundig erfgoed), Kristof Jacobs (ABAC), Birger Stichelbaut (UGent – In Flanders Fields museum) en Alexander Lehouck (gemeentelijk archeoloog Koksijde).

5.1.4. Motivatie voor selectie van het materiaal en staalname

Bij het onderzoek werden geen stalen genomen voor een verder natuurwetenschappelijk onderzoek. Er werden geen contexten aangetroffen die bruikbaar waren voor het nemen van grondstalen. Bij de bakstenen constructies werden wel enkele bakstenen bijgehouden om deze typologisch te determineren en dateren.

5.2. Beschrijving

5.2.1. Voorbereiding

Voorafgaand aan het onderzoek werd een startvergadering gehouden met alle betrokken partijen waarin enkele concrete afspraken werden gemaakt. Bij dit overlegmoment werd tevens de archeologische aanpak van het onderzoek toegelicht en vastgelegd. Voor aanvang werden cartografische bronnen geraadpleegd waaronder een luchtfoto uit 1917. Op 23 maart 2015 ging het archeologisch onderzoek van start. Het onderzoek werd afgerond op 27 maart 2015.

Figuur 24: Zicht op het onderzoeksgebied in noordelijke richting met vooraan de overgroeide bunker en toegangloopgraaf. Links is het tennisveld te zien.

Figuur 25: Zicht op het onderzoeksgebied in zuidelijke richting, met achteraan de villa ‘La Vigie’; daaronder zijn ter hoogte van de jalons de resten van een bakstenen constructie te zien en vooraan een puinkuil.

5.2.2. Veldwerk

Het onderzoeksgebied heeft een grootte van ca. 1500m² en ligt langsheen de Overwinningslaan in het noordoostelijke deel van het projectgebied (ca. 1ha). Enkel op deze locatie is de originele duin aanwezig en werden bakstenen constructies herkend doorheen de begroeiing. De zone wordt aan de westelijke zijde afgeboord door een tennisveld dat t.o.v. van de duin een tweetal meter lager ligt.

Het onderzoek werd gestart ter hoogte van de bunker met de bakstenen toegangsliepgraaf in de zuidoostelijke hoek. Vanuit deze bunker werd stelselmatig opgeschoven in noordelijke richting, waarbij het duinzand geleidelijk aan verdiept werd. De afgegraven grond werd gestockeerd op het naastgelegen tennisveld. In de noordelijke hoek kwamen de restanten van een geschutstelling, een ingegraven schuilplaats en twee loopgraven aan het licht. Voor het graafwerk werd gebruik gemaakt van een rupskraan met platte graafbakken van diverse formaten. Alle structuren werden

opgeschoond en fotografisch vastgelegd. De geschutstelling en de bunker werden voorzien van bijkomende tekeningen (doorsnedes, vlaktekeningen, vooraanzichten, ...) om de opbouw te verduidelijken. Van alle structuren werden de baksteenformaten opgemeten en werden de bouwnaden gecontroleerd.

Alvorens gestart werd met de afgraving werd over het volledige onderzoeksgebied een metaaldetectie en prospectie uitgevoerd. Ook werd een tweede metaaldetectieniveau aangelegd na het weghalen van het bovenliggende puin. De aangetroffen sporen en structuren werden eveneens gecontroleerd op metalen voorwerpen. Op deze wijze werden diverse vondsten uit beide Wereldoorlogen teruggevonden.

Figuur 26: Zicht op het verwijderen van de toplaag tot het tweede metaaldetectieniveau.

Het vondstmateriaal werd gerecupereerd per context en ingezameld in een vondstenzakje voorzien van een vondstenkaartje. Er werden geen bulkmonsters noch pollenmonsters of andere stalen genomen, gezien de sporen zich hier niet toe leenden.

Van het volledige onderzoeksgebied werd door middel van een drone een orthofoto gemaakt. Deze dient als basis voor het grondplan en is gekoppeld aan de X, Y en Z coördinaten. Op deze wijze kunnen gedetailleerde beelden en tekeningen gecreëerd worden. Een dergelijke techniek wordt meer en meer geïncorporeerd in het archeologisch onderzoek en levert een grote meerwaarde. Aansluitend werd ook de basis gelegd voor 3D-modellen van de constructies en werden panoramafoto's genomen.

Figuur 27: Opschonen van de aangetroffen structuren, in dit geval de vloer in dals van de ingegraven schuilplaats.

Figuur 28: Optekenen van de bouwtechnische elementen van de Duitse geschutstelling.

Figuur 29: Couperen en opschonen van de aangetroffen zigzaggende Duitse loopgraaf.

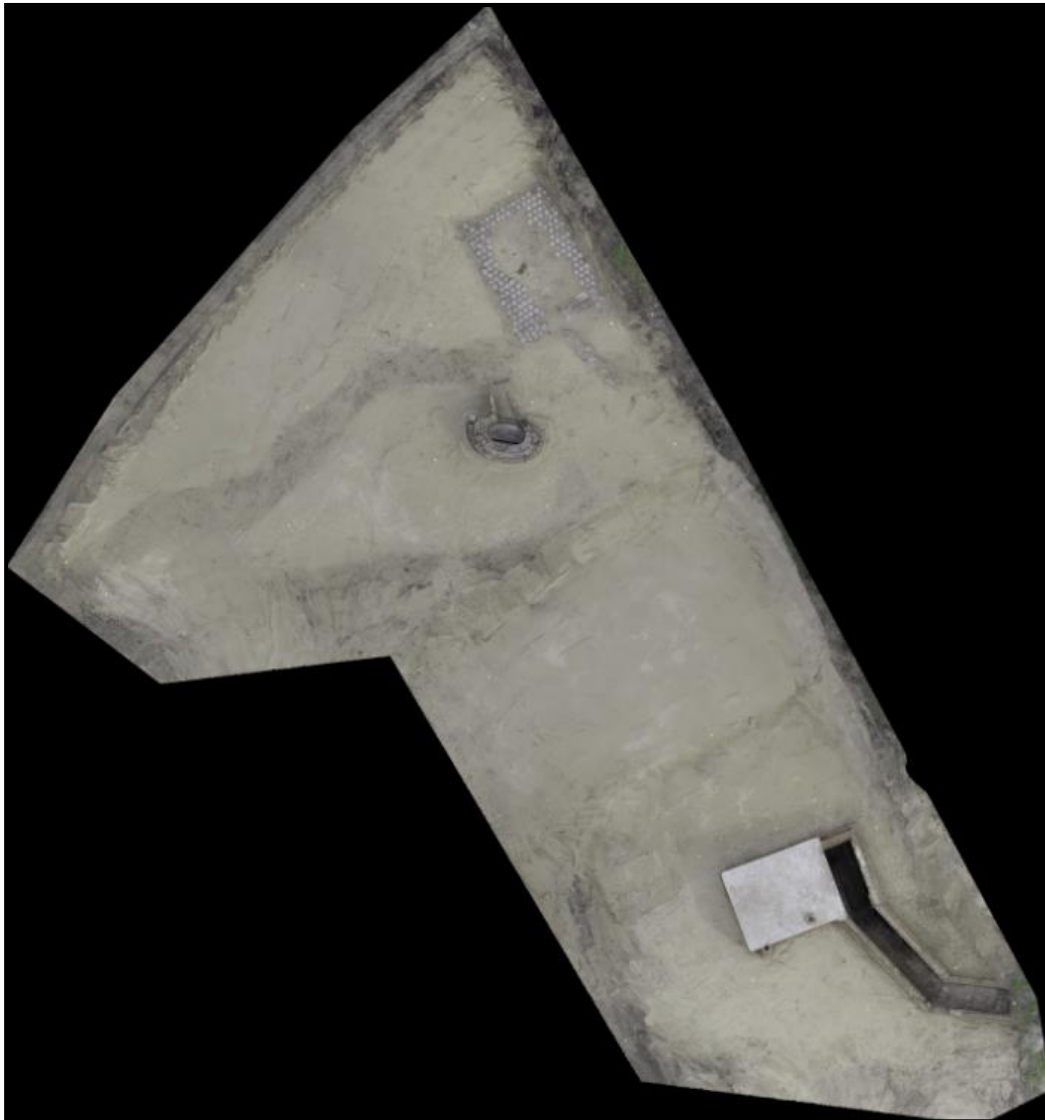
Figuur 30: Panoramafoto met zicht op de blootgelegde structuren.

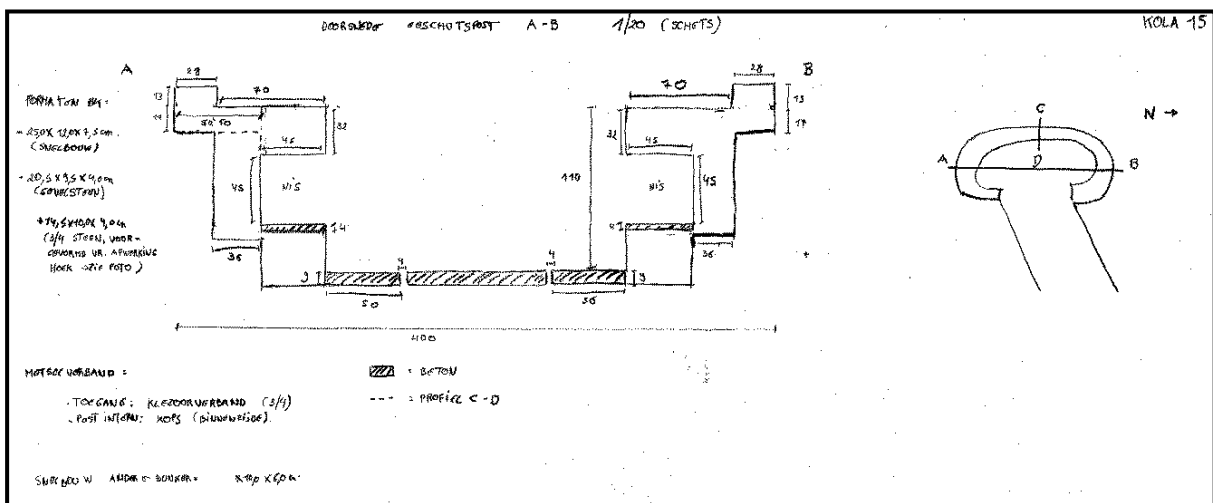
Figuur 31: Sferiefoto tijdens het vliegwerk met de drone en zicht op de grote Duitse manschapsbunker.

Figuur 32: Algemene overzichtsfoto genomen met de drone (fisheye effect; © Jeroen De Reu GATE).

Figuur 33: Rechtgetrokken orthofoto met zicht op de opgravingszone en de aangetroffen structuren (© Jeroen De Reu GATE).

Figuur 34: Veldtekening geschutstelling – lengtedoorsnede, baksteenformaten en metselverbanden.

5.2.3. Vondstverwerking en rapportage

Na het veldwerk werd van start gegaan met de vondstverwerking en de rapportage volgens de vastgelegde richtlijnen in de Bijzondere Voorwaarden. Als projectcode werd KOLA15 (**K**Oksijde – **LA** Vigie – Verdedigingslaan 2015) gebruikt met vergunningnummer 2015/043.

Het fotomateriaal, de spoor- en vondstbeschrijvingen kunnen digitaal geraadpleegd worden via het publieke luik van de databank van Monument Vandekerckhove nv (<http://www.monarcho.be/databank>). De vondsten werden gewassen, gedroogd, gefotografeerd en verpakt volgens de regels van de kunst. Vervolgens werd overgegaan tot het digitaliseren van de grondplannen en enkele coupetekeningen met behulp van de programma's Autocad, Illustrator en GIS. Als laatste werd het rapport geschreven.

Bij het rapport werd tevens een exhaustief historisch luik toegevoegd, toegespitst op de Eerste en Tweede Wereldoorlog.

6. RESULTATEN

6.1. Stratigrafie

Bij het onderzoek is de stratigrafie van minder belang gebleken. Er werd geen specifiek profiel geplaatst om de bodemopbouw te verduidelijken. Het terrein kenmerkt zich door een dunne humeuze laag van 5 tot 15cm dik waaronder zich het gelige duinzand bevindt. Op onderstaande foto is duidelijk deze gelaagdheid vast te stellen. Wel zijn in het gelige duinzand verschillende niveaus te herkennen als gevolg van wind- en waterwerking.

Figuur 35: Zicht op de profielopbouw met bovenaan het dunne organische laagje met daaronder het gelige duinzand. In het profiel zijn tevens de resten te zien van trenchrevetten (ijzeren raster in ruitpatroon ter versterking van onder andere loopgraafwanden).

6.2. Beschrijving van de aangetroffen sporen, structuren en vondsten

6.2.1. Algemeen

Het grondvlak van het onderzoek varieert tussen +10,61m TAW en +13,92m TAW. Dit hoogteverschil is tweeledig te verklaren. Enerzijds werd beduidend dieper afgegraven aan de zuidoostelijke bunker om deze volledig bloot te leggen, terwijl de structuren in de noordelijke hoek minder diep uitgegraven moesten worden. Anderzijds vertoonde het maaiveldniveau eveneens een uitgesproken niveauverschil tussen de zuidelijke hoek met een hoogte van ca. +14,05m TAW en de noordoostelijke hoek met +16,04m TAW. Tevens is een groot niveauverschil op te merken op de oost-westelijke as. Het tennisveld bevindt zich op een hoogte van ca. +12,46m TAW, terwijl de Overwinningslaan rond de +16m TAW gelegen is.

6.2.2. WOI

6.2.2.1. Losse vondsten – metaaldetectie en prospectie

Tijdens de metaaldetectie en prospectie van het maaiveld en tijdens het verdiepen werden een aantal vondsten teruggevonden die met zekerheid aan de Eerste Wereldoorlog gekoppeld kunnen worden. Het gaat om Franse klein kaliber munitie en wat aardewerk en glas dat hieronder verder besproken wordt.

6.2.2.1.1. Metaal

In het noordelijke deel van het terrein werden vier Franse patronen van het kaliber 8mm teruggevonden. Twee ervan zijn afgevuurd en twee zijn nog volledig. Daarnaast werd nog één Franse kogelpunt met afgebogen tip aangetroffen. Op de patronen zijn gedeeltelijk leesbare codes aangegeven. Op één van de hulzen en op de onderzijde van de kogelpunt is de datum (19)18 te lezen. Op de onderzijde van de kogelpunt is de volledig code ‘ATE P 3 18’ te zien. Daarnaast werden nog twee rechthoekige gespjes teruggevonden die tot de Franse wapenuitrusting behoren.

Ook werden ijzeren trenchrevetten teruggevonden. Dit zijn ijzeren rasters met een ruitpatroon die gebruikt werden als wandbeschoeiing bij de loopgravenbouw. Ook werden ijzeren rijplaten teruggevonden, die wellicht uit de Tweede Wereldoorlog dateren.

Figuur 36: Franse munitie en gespen teruggevonden met de metaaldetector in de noordelijke hoek van het onderzoeksgebied, met zicht op de datum (19)18.

Figuur 37: Zicht op de resten van trenchrevetten (ijzeren raster in ruitpatroon) met ander aangetroffen ijzerafval.

6.2.2.1.2. Aardewerk

Het enige dat met enige zekerheid aan de Eerste Wereldoorlog kan gekoppeld worden betreft een licht beroete pijpenkop vervaardigd in een witte pijpaaarde. Dergelijke pijpjes komen veelvuldig voor in Eerste Wereldoorlog contexten. Het pijpje werd teruggevonden in de noordelijke hoek tegen de Overwinningslaan aan.

Figuur 38: Pijpenkop aangetroffen tijdens de prospectie in de noordelijke hoek van het onderzoeksgebied.

6.2.3. WOII

6.2.3.1. Structuur 1: Duitse bakstenen manschapsbunker en loopgraaf

6.2.3.1.1. Algemeen

Structuur 1 bevindt zich in het zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied vlakbij de Overwinningslaan. Doorheen de begroeiing kon reeds een toegangsliepgraaf vastgesteld worden komende van de Overwinningslaan richting de bunker. De toegangsliepgraaf bleek overwoekerd te zijn en volgestort met puin en recent afval (o.a. een tiental wijnflessen). De bunker zelf was ook toegankelijk en bleek deels gevuld te zijn met grondstort. De structuur werd rondom machinaal vrij gelegd, en ook de toegangsliepgraaf werd met een kleine graafbak machinaal leeggeschept.

Vanuit de Overwinningslaan loopt de loopgraaf (S1) schuin af in de richting van de Duitse manschapsbunker. De structuur loopt eerst in westelijke richting (eerste segment) om na 3,5m af te draaien in noordwestelijke richting (tweede segment). Na 5,5m draait de loopgraaf af naar noordnoordwestelijke richting. Hier stopt de helling van de loopgraaf en gaat hij over tot een vlakke gang met een toegang tot de bunker (derde segment). De loopgraaf is voorzien van een betonnen vloer. Op de helling vertoont deze een ribbelpatroon (antislip). Aan de bunker zelf betreft het een vlakke betonnen vloer. De interne breedte van de loopgraaf bedraagt 125cm. De bakstenen muren verdikken naar de bunker toe. In het eerste segment, aan de straatkant, zijn de muren 31 tot 32cm breed. Bij het tweede segment zijn de funderingen van de muren 52,5 tot 54cm dik met de aanzet van de opgaande muur aan de interne zijde die 32cm breed is. Het laatste segment en de eigenlijk vlakke gang is voorzien van een 63cm brede funderingsmuur aan de oostelijke zijde, eveneens voorzien aan de interne zijde van een opgaande muur van 32cm dik. Ook aan de noordelijke wand is dit het geval. Het muurwerk werd steeds een 12cm (2 baksteenrijen) dieper gefundeerd dan het niveau van de interne vloer. Het vloerniveau aan de toegang bevindt zich op 270cm onder het betonnen dak van de bunker. Er kunnen in het metselwerk twee baksteenformaten onderscheiden worden: 20 x 9,5 x 6cm en 22 x 10 x 6cm.

Op het einde, vlak voor de toegangsdeur van de bunker, is een sterfput voorzien waarop ooit een metalen rooster moet gelegen hebben. Dit kan vastgesteld worden op basis van de uitsparing van 5cm breed rondom de vierkante put. De sterfput is opgebouwd uit een bakstenen wand en is 50 op 50cm groot. De bakstenen kunnen vastgesteld worden tot 60cm diep. Een vloer werd niet vastgesteld waardoor de functie als sterf- of bezinkput kan vooropgesteld worden. Wellicht werd overtollig water van de loopgraaf en bunker in deze put verzameld. In de vulling werd organisch materiaal en industrieel wit aardewerk vastgesteld.

De bunker zelf is voorzien van een toegang in de noordoostelijke zijde. In deze zijde werd tevens een raam voorzien. De toegang van 80cm breed en 2m hoog vertoont negatiefsporen van een deur in de vorm van een uitgespaard deurkozijn (90cm breed en 2,05cm hoog) aan de binnenzijde. Op basis hiervan was de draairichting van de deur naar de binnenzijde gericht. Het raam is 70cm breed en 90cm hoog. Ook hier werd het raamkozijn aan de interne zijde uitgespaard omwille van veiligheidsredenen. De bunker is intern 4 op 3m groot en 2,2m hoog met een NO-ZW oriëntatie. Deze afmetingen komen overeen met een oppervlakte van 12m² en een volume van 26,4m.³ De muren zijn opgetrokken uit baksteen, gevat in een lichtgrijze compacte cementmortel, die aan de binnenzijde voorzien zijn van een 1cm dikke betonbepleistering. De muren hebben

rondom rond een breedte van 65cm. Dit brengt de totale grootte van de bunker op 5,3 x 4,3m. De bakstenen zijn 20/20,5 x 9/9,5 x 6cm groot, wat overeen komt met het zogenaamde ‘kustformaat’. Sommige stenen zijn voorzien van interne luchtgaatjes en kunnen als een vroege vorm van snelbouwstenen omschreven worden. Bovenop de bunker rust een gewapende betonnen dakplaat van 50cm dik. Ter hoogte van de deurpartij kon vastgesteld worden dat deze voorzien is van ijzeren buizen. In de zuidelijke wand werden twee verluchtungskokers ingebouwd. De meest oostelijke is in de muur ingewerkt en komt boven door de betonnen dakplaat. Bij de westelijke is doorheen de muur een kleine schacht gemaakt en werd de verluchtungskoker opgemetst tegen de buitenwand. Er kon duidelijk vastgesteld worden dat deze gelijktijdig aan de bunker werd opgericht aangezien de bakstenen van de koker in verband stonden met de bunkermuur. De vloer van de bunker bestaat uit een gegoten vloerplaat zonder bewapening. Dit kon vastgesteld worden met de metaaldetector die geen signaal gaf. Aan de randen met muren was telkens een kleine spleet van 2 tot 5cm te zien. Als laatste konden nog negatiefsporen van verlichting centraal in het plafond en een schakelaar aan de ingang opgemerkt worden. Aan de zuidwestelijke hoek van de bunker werd aan de buitenzijde nog een soort steunbeer aangebouwd, wellicht tegen eventuele verzakkingen in het mulle strandzand.

Figuur 39: Bovenaanzicht structuur 1 met de toegangloopgraaf komende van de Overwinningsslaan en de bakstenen bunker met betonnen dakconstructie en ventilatieschachten (© Jeroen De Reu, GATE bvba).

Figuur 40: Collage structuur 1; interne elementen en muurdetails.

Figuur 41: Collage structuur 1; externe elementen.

Figuur 42: Collage structuur 1; externe elementen, bouwnaden en muurdetails.

20m ten oosten van de bunker ligt een tweede gelijkaardige bunker achterin de privétuin van de hoekwoning op de Overwinningslaan en de Hooplaan. Deze doet nog dienst als opbergruimte. Met uitzondering van de andere oriëntering, waarbij de loopgraaf vertrekt vanuit de Overwinningslaan in oostelijke richting en aansluit op de bunker aan de zuidelijke zijde, zijn de bunkers in opbouw gelijkaardig. Exacte metingen konden niet uitgevoerd worden, maar op het eerste zicht is deze even groot.

6.2.3.1.2. Vondstmateriaal

Aardewerk

Er werd enkel aardewerk teruggevonden bij het leeghalen van het sterfputje aan de ingang van de bunker. In de vulling werden fragmenten van witte tegels aangetroffen met op de onderzijde de stempel ‘SPHINX made in Holland’ en de afbeelding van de zittende leeuw. Daarnaast werden nog oranje geglazuurde plinttegeltjes gerecupereerd waarop op de bodem ‘D93’ werd aangebracht. Een derde beige tegel draagt op de bodem de stempel ‘H made in Belgium’. Als laatste werd nog een grijze vloertegel teruggevonden met gestileerde florale motieven in beige en grijstinten. Ook werden een tiental fragmenten gevonden van een industrieel witte schotel voorzien van een hoge standring.

Figuur 43: Tegelfragmenten en industrieel wit aardewerk aangetroffen in het sterfputje aan de toegang van de bunker (S2).

6.2.3.2. Structuur 2: Duitse geschutstelling, schuilplaats en loopgravenstelsel

6.2.3.2.1. Algemeen

Structuur 2 werd aangetroffen in het noordelijke deel van het onderzoeksgebied en bestaat uit vier elementen. Tegen de noordoostelijke profielwand werd een schuilplaats (S4) blootgelegd die in verbinding staat met een hoger gelegen geschutstelling (S3). Beide structuren worden verbonden door middel van een loopgraaf. Aansluitend op de schuilplaats vertrekken tevens twee schuin oplopende loopgraven (S5) in de richting van de Overwinningslaan. In zuidwestelijke richting vertrekt nog een zigzaggende loopgraaf (S6) vanuit de schuilplaats en geschutstelling.

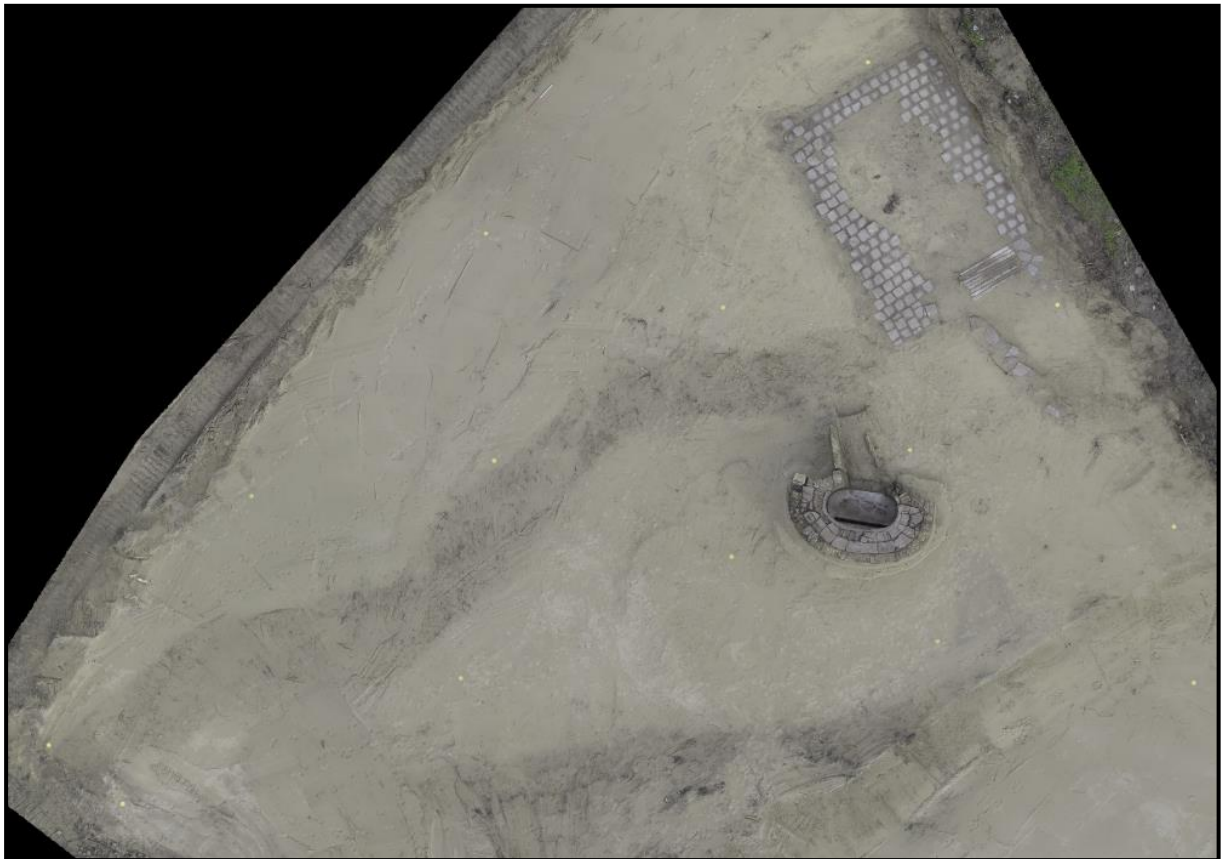
De geschutstelling of schutterspost (S3) is boogvormig en gericht naar het zuidzuidwesten. Aan de achterzijde bevindt zich de schuin naar beneden lopende toegangloopgraaf die aan de ingang geflankeerd wordt door schuin aflopende muurtjes opgetrokken in gele gevelsteentjes volgens een klezoorverband. Deze laatste zijn typisch plattere bakstenen (20,5 x 9,5 x 4,0cm) die gebruikt werden bij herenhuizen opgericht tijdens het interbellum bij de Art Deco. Wellicht werden deze ergens in de omgeving gerecupereerd. De toegang staat in verbinding met de schuilplaats (S4) en de zigzaggende loopgraaf (S6). De structuur zelf is op het langste punt 4m breed, gemeten in de boog van buitenzijde tot buitenzijde. De breedte gemeten van de voorkant tot aan de ingang bedraagt 2,3m. De boogvormige muur is 98cm breed en bestaat uit een plat gedeelte van 70cm aan de binnenzijde en nog een opgaande randmuur van 28cm breed en 13cm hoog. Zowel het platte gedeelte als de opgaande randmuur werden afgestreeken met een 1cm dikke cementbepoetsing. De muur is opgetrokken volgens een kopsverband met snelbouwstenen die elk voorzien zijn van twee interne luchtgaten. De afmetingen van deze gele tot rozige stenen bedragen 25,0 x 12,0 x 7,5cm. In de interne wand werden twee tegenoverliggende nissen uitgewerkt. Deze zijn 45cm diep, 45cm breed en 45cm hoog. De onderzijde van de nissen werd voorzien van een 4cm dik betonlaagje. Mogelijk deden deze nissen dienst als opbergplaats van munitie. De vloer bestaat uit een 9cm dikke gegoten betonnen plaat waarop een rail aangebracht werd en tevens bevonden zich twee 4cm brede cirkelvormige gaten op elk 50cm van de wand. Deze aanwijzingen hebben wellicht te maken met de opstelling van een mitrailleur, wellicht een MG42 die hier opgesteld stond ter afweer van vijandige vliegtuigen. Ook de boogvorm en de oriëntatie wijzen in deze richting. De hoogte tussen de gegoten betonnen vloerplaat en de platte buitenmuur is 110cm. Duidelijk is dat de constructie ingegraven en opgemetst werd op het duinezand. Dit is duidelijk te zien aan de

buitenzijde waar een getrapt profiel te zien is naar de buitenzijde toe. Het duinezand was op zijn beurt een extra buffer tegen inslagen of beschietingen. In de vulling van de geschutstelling werd onder andere een sterk gecorrodeerde Duitse huls teruggevonden van het kaliber 7.92mm, onder andere gebruikt bij het Mauser geweer en de MG42 mitrailleur.

Ten noorden van de geschutstelling bevindt zich een rechthoekige schuilplaats (S4). Beide constructies worden onderling verbonden door een verbindingsloopgraafje. De rechthoekige schuilplaats is 5m breed en 6,7m lang met een NW-ZO oriëntatie. Het niveau van de vloer van de schuilplaats bevindt zich beduidend lager dan de geschutstelling. De schuilplaats is voorzien van een vloer bestaande uit dals of betontegels van 30 x 30 x 3,5/4cm groot waarop soms de letter C te zien is. De vloer is enkel op de randen bewaard en was mogelijk niet eens centraal aanwezig. De aanwezigheid van een *in situ* verbranding in het strandzand wijst mogelijk op een haardje en dus op het feit dat centraal geen vloer in dals aanwezig was. Ook bij het verdiepen en uithalen van de opvulling werden geen andere dals vastgesteld. In de noordoostelijke hoek is een klein bakstenen vierkant te zien waarvan de interpretatie onduidelijk is. Aan de wanden zijn houtresten te zien die wellicht wijzen in de richting van een beschoeiing in vlechtwerk. Aan de oostelijke zijde kon een metalen plaat herkend worden. In de vulling van de schuilplaats werd een aanzienlijke hoeveelheid baksteenpuin teruggevonden. Of deze iets te maken heeft met de schuilplaats is onduidelijk. Wellicht werd de schuilplaats na opgave, na het einde van de oorlog, gedempt met baksteenpuin eerder dan dat de wanden opgetrokken werden in baksteen. Aan de zuidelijke zijde zijn twee toegangsliepgraven (S5) te herkennen. Beide loopgraven lopen schuin omhoog in de richting van de Overwinningslaan om wellicht daar door te lopen in oostelijke richting. Ze zijn voorzien van een vloer bestaande uit onregelmatige stenen met reliëf (antislip). De loopgraven zijn elk ongeveer 85cm breed. Ter hoogte van de oostelijke toegangsliepgraaf werden negen betonpalen gerecupereerd en gebruikt aan de ingang. Duidelijk is dat deze constructie opgebouwd werd uit recuperatiemateriaal uit de directe omgeving, getuige hiervan zijn het tekort aan dals (enkel op de rand) en het gebruik van betonpalen. In de vulling van de schuilplaats werd wat glas, aardewerk en een klein metalen plaatje met daarop de buste van een Duitse soldaat met *Stahlhelm* aangetroffen.

Aansluitend op de zuidwestelijke hoek van de schuilplaats vertrekt de zigzaggende loopgraaf (S6) die tevens na een metertje een aftakking kent in de richting van de geschutstelling. De zigzaggende loopgraaf is op het grondvlakniveau 1,8m breed. De loopgraaf vertrekt vanuit de schuilplaats in westelijke richting om na 6,5m af te draaien

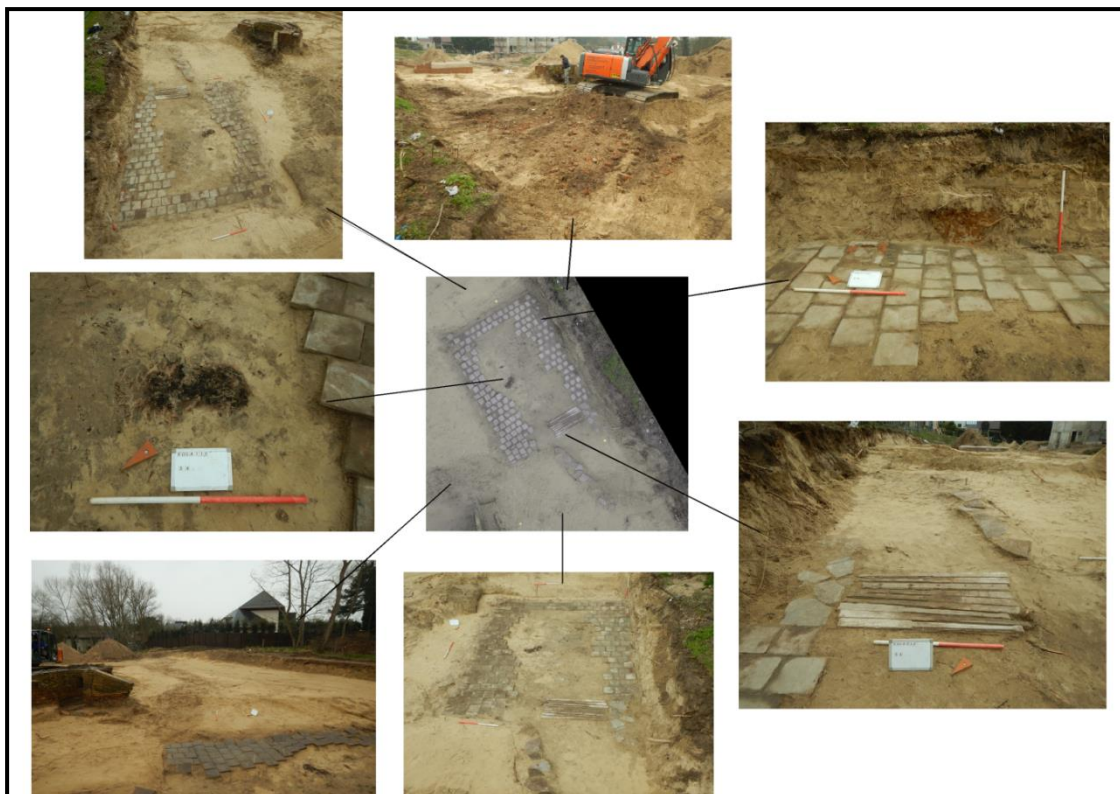
naar zuidwestelijke richting. Na 8,5m draait hij opnieuw af naar westelijke richting om terug na 6,5m af te draaien naar het zuidwesten. Hier verdwijnt hij na ca. 4m in de profielwand. De opbouw van de loopgraaf bestaat uit 15cm brede planken die in de breedte van de loopgraaf gelegd zijn op houten liggers. Aan elke zijde werden deze hierop bevestigd met twee kepernagels. De kepernagels zijn 14,5 tot 15cm groot. De planken bevinden zich op een tussenafstand van 60cm ten opzichte van elkaar. De tussenafstand tussen de liggers bedraagt 95cm. Bij het plaatsen van een coupe kon vastgesteld worden dat de wandbeschoeiing uit een slecht bewaard vlechtwerk bestond. Wellicht bood het vlechtwerk stevigheid tegen inspoeling of inzakking van de wanden. In de loopgraaf werden naast diverse kepernagels ook een lepel en een onderdeel van een Duitse handsteelgranaat Model 24 Type B (aanpassing tijdens WOII) teruggevonden met de metaaldetector.

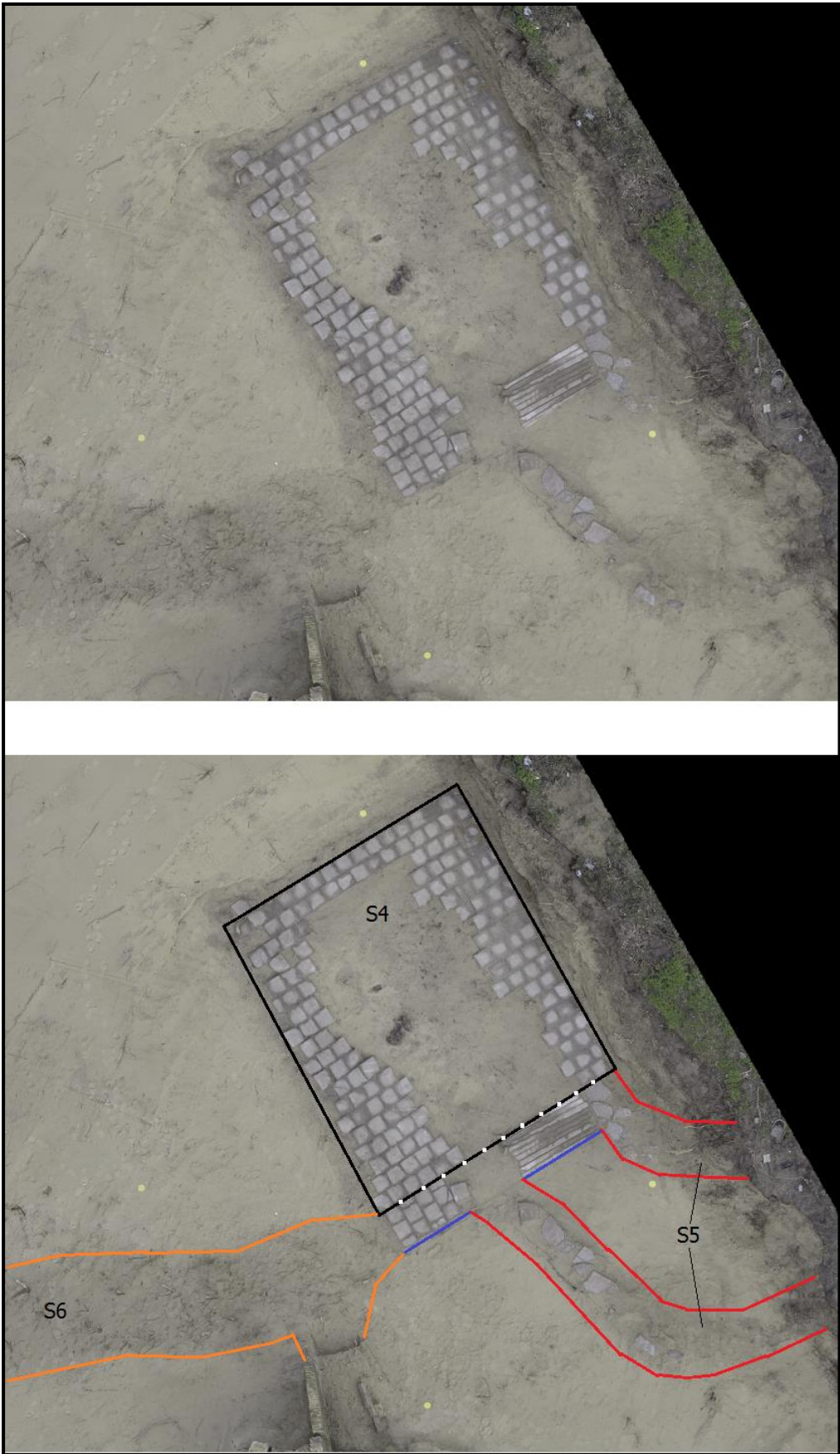
Figuur 44: Bovenaanzicht structuur 2 met de geschutstelling (S3), de schuilplaats met dals (S4), de toegangloopgraven komende van de Overwinningsslaan (S5) en de zigzaggende loopgraaf (S6).

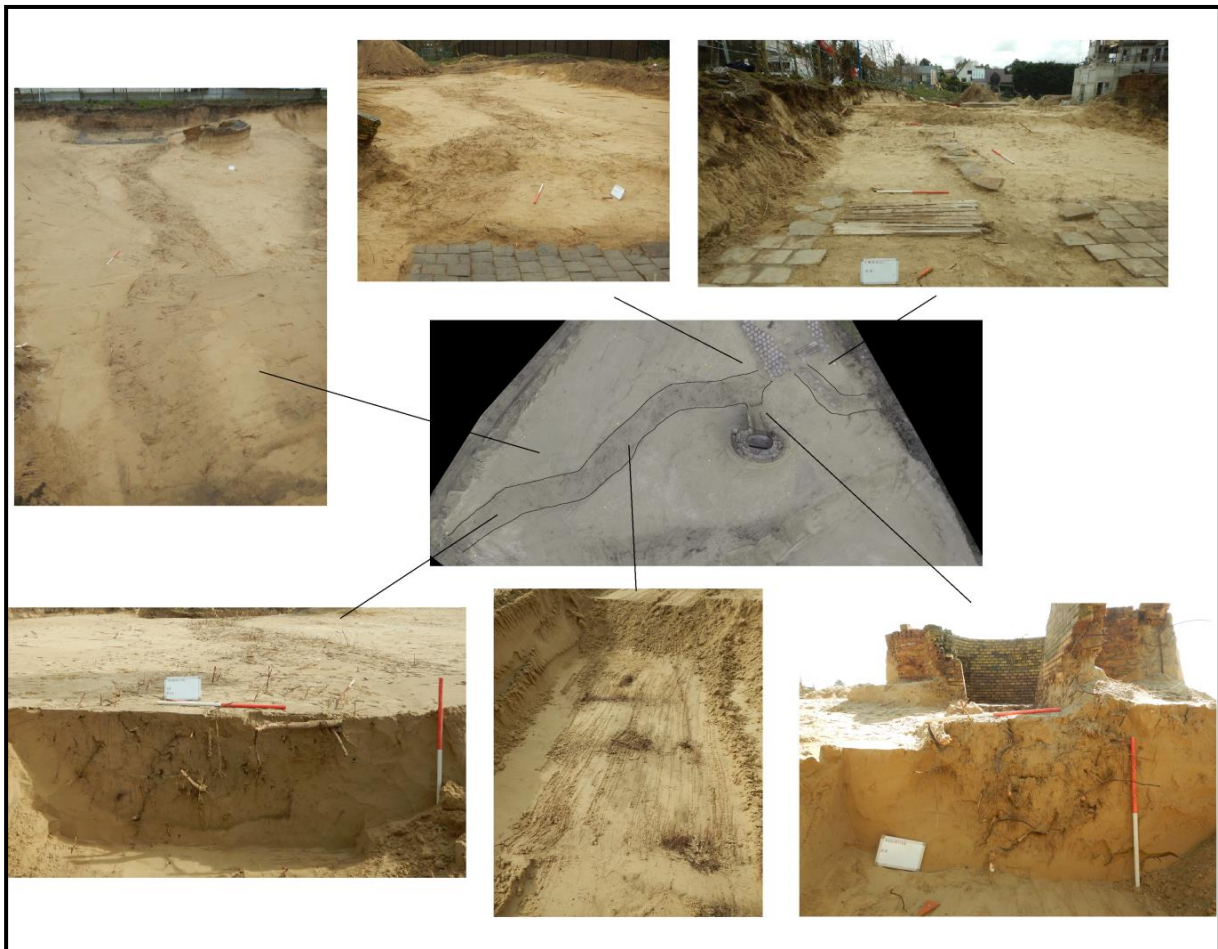
Figuur 45: Collage van de boogvormige geschutstelling (S3; structuur 2).

Figuur 46: Collage van de schuilplaats (S4) met de toegangsliepgraven (S5) voorzien van platte stenen en de aansluitende zigzaggende loopgraaf (S6).

Figuur 47: Schuilplaats (S4) met de toegangloopgraven (S5) en zigzaggende loopgraaf (S6).

Figuur 48: Collage van de loopgraven (S5 en S6; structuur 2).

6.2.3.2.2. Vondstmateriaal

Metaal

In de schuilplaats (S4) werd net naast één van de betontegels of dals een klein rechthoekig plaatje gevonden in zink of aluminium met daarop centraal de buste van een Duitse soldaat met *Stahlhelm* gevat in een cirkelvormige cartouche. Het plaatje meet 3,9 op 5,5cm. De keerzijde toont het ingeponste negatief van de afbeelding.

Daarnaast werd nog een stervormig onderdeel van een Duitse handsteelgranaat teruggevonden in de schuilplaats en een onderdeel van een Duitse handsteelgranaat Model 24 type B (aangepast model tijdens WOII) in de opvulling van loopgraaf S6. In de vulling van de geschutstelling S3 kwam een Duitse afgevuurde huls van het kaliber 7.92mm aan het licht die onder andere gebruikt werd bij het standaard Mauser geweer en de mitrailleur MG42. Drie obusfragmenten aangetroffen in loopgraaf S6 wijzen op

inslagen in de directe omgeving van de loopgraaf. Inslagkraters konden niet vastgesteld worden.

Een twintigtal kepernagels werden teruggevonden onderin de zigzaggende loopgraaf en maakten deel uit van de vloerbeschoeiing (constructie-elementen). Ze zijn 14,5 tot 15cm lang en vertonen in sommige gevallen nog aangekoekte houtresten van de loopgravenplanken. Onderin de vulling van de geschutstelling werd een metalen raster met ruitpatroon aangetroffen. Mogelijk deed deze dienst als trenchrevet (wandbeschoeiing). Ook werden twee deursluitingen gevonden in de geschutstelling S3 en in schuilplaats S4.

Een fragment van een conservenblik, enkele metalen kroonkurkjes en een deel van een ijzeren lepel wijzen op voedselconsumptie. In de geschutstelling werd ook nog een tube tandpasta van ‘Colgate-Palmolive Anti-Enzyme Dentifrice’ en een deksel van een zoutvaatje teruggevonden. Hoewel de Colgate-Palmolive fabriek opgericht werd in 1806 kan over de tube geen exacte datering gegeven worden. Gezien de positie van de vondst onderin de vulling zou deze mogelijk uit WOII kunnen dateren. Ook werd nog een oranje-rood emailen deksel van een koffiepot teruggevonden.

Figuur 49: Aluminium of zinken plaatje met daarop de buste van een Duitse soldaat met *Stahlhelm* aangetroffen in schuilplaats S4. Het plaatje meet 3,9 op 5,5cm.

Figuur 50: Selectie van het vondstmateriaal uit structuur 2: 1. Kepernagels (loopgraaf S6); 2. Obusfragmenten (loopgraaf S6); 3. Handsteelgranaat M24 type B (loopgraaf S6); Handsteelgranaat (schuilplaats S4); 5. Conservenblik (loopgraaf S6); 6. Ijzeren lepel (loopgraaf S6) en 7. Kroonkurk (schuilplaats S4).

Figuur 51: Duitse afgevuurde huls van het kaliber 7.92mm en deel van een metalen raster met ruitpatroon (geschutstelling S3).

Aardewerk

Aardewerk is eerder beperkt en bestaat uit enkele scherven industrieel wit van een bord en een archeologisch volledig drinktasje met een groene geometrische versiering. Op de bodem van deze laatste wordt de stempel van Nimy aangegeven. Op basis van deze stempel kan de productie van de drinktas gedateerd worden tussen het einde van de 19de eeuw en de eerste helft van de 20ste eeuw. Daarnaast werd een volledig inktflesje in steengoed teruggevonden onderaan voorzien van een onleesbare stempel. Ook het cijfer 19 staat aangegeven. In het inktflesje is nog een kurken stop aanwezig. Als laatste werd nog een fragment van een rode dakpan teruggevonden met een ingedrukt merkteken ‘Pottelberg Courtrai Made in Belgium’. Alle vondsten werden teruggevonden in de opvulling van schuilplaats S4.

Figuur 52: Inktflesje in steengoed met onleesbare stempel en drinktas in industrieel wit van Nimy (schuilplaats S4).

Figuur 53: Dakpanfragment van Pottelberg Courtrai Made in Belgium (schuilplaats S4).

Glas

Het glas is meer vertegenwoordigd ten opzichte van het aardewerk. Er werden bier-, champagne- en limonadeflessen teruggevonden. Op vier flessen kan de merknaam gelezen worden. Zo werd een bodemfragment van een lichtgroene Schweppes fles teruggevonden met onderaan de bodemstempel ‘C B 1942’. Deze codering staat voor *Construction Belge* met de datum 1942. Een tweede donkergroene fles draagt op de wand de benaming Top en betreft een limonadefles. Op de bodem is eveneens een stempel aangebracht ‘C B I 6 42’. Een derde donkerbruine fles draagt op de bodem de naam ‘Hero U 53 0’. Wellicht betreft het een naoorlogs flesje. Als laatste werd een doorzichtige cilindervormige melkfles met als opschrift ‘0,25l Lacsoons Stassano Rotselaar’ teruggevonden. Op de bodem staat een stempel ‘V2108 BI 1965’. Ook hier betreft het een naoorlogse fles. Een cilindervormig doorzichtige zalfpotje draagt op de bodem de inhoudsmaat 100. Ook werden de fragmenten aangetroffen van twee kelkglazen. Als laatste werd nog een groot bodemfragment van een steriliseerbokaal teruggevonden en een klein cilindervormig flesje. Al het glasmateriaal werd teruggevonden in de opvulling van schuilplaats S4.

Figuur 54: Flessenmateriaal uit schuilplaats (S4).

6.2.3.3. Losse vondsten – metaaldetectie en prospectie

Tijdens de prospectie en metaaldetectie werden enkele patronen teruggevonden in het noordelijke deel van het onderzoeksgebied. Het betreft drie Duitse patronen van het kaliber 7.92mm. Twee zijn oefenpatronen en zijn te herkennen aan hun gedeukte huls. Op de huls worden de codes ‘Ex. 25 P. S.’ en ‘Ex. 39 P. S.’ aangegeven. Op basis hiervan kan de fabricageplaats Polte Armaturenfabrik vooropgesteld worden met de productie jaren 1925 en 1939. Daarnaast werd een gewoon Duits patroon teruggevonden met een ijzeren kogelpunt. De code op de huls ‘19/Z/38/IV’ wijst op het productiejaar 1938 en op de fabricageplaats Zbrojovka Brno in toenmalig Tsjecho-Slowakije.

Een belangrijke vondst betreft een kogelpunt, met duidelijk sporen van een inslag, van het kaliber .50. Op de punt bovenaan is nog een spoor van zwarte beschildering te zien. Dergelijke kogelpunten zijn voorzien van een kleurcodering en wijzen op de functie van de kogelpunt, zoals blauw voor brandstichtend en rood voor *tracer*. In dit geval slaat de zwarte kleurcode op het type *Armor Piercing* of pantserdoorborend. Een dergelijk kaliber werd dikwijls gebruikt als boordgeschut bij vliegtuigen. Wellicht werd de Duitse geschutstelling bestookt door een Britse jager naar het einde van de Tweede Wereldoorlog toe (ca. 1943 of 1944).

Als laatste werd nog een afgevuurde Britse kogelpunt teruggevonden van het kaliber .303 gebruikt bij onder andere het Britse Lee Enfield geweer. Het is niet volledig duidelijk of deze tot de Eerste of Tweede Wereldoorlog behoort. Op basis van de historische gegevens weet men dat tijdens de Eerste Wereldoorlog het gebied niet in handen is gevallen van de Duitse troepen, wat wel het geval was in de Tweede Wereldoorlog. Wellicht is de kogel dus te koppelen aan de gevechten in de Tweede Wereldoorlog.

Figuur 55: Zicht op de aangetroffen munitie met enkele details van de backstampcode's.

Naast de munitie werden nog resten teruggevonden van bombardementen. Het gaat om een loden kartetskogel, een stuk drijfband en een bodemfragment van een obus. Deze laatste heeft een diameter van ca. 12cm. Het type bom is niet met zekerheid te bepalen, maar mogelijk betreft het een Britse 60 Ponder (diameter 12,7cm). Wel kan op basis van de vondsten gesteld worden dat zowel de *High Explosive* als de schrapnelobussen gebruikt werden.

Figuur 56: Fragmenten van obussen aangetroffen tijdens het onderzoek.

6.2.4. Naoorlogse periode (1945 - ...)

Aangaande de naoorlogse periode werden gedurende de werken enkele stukken aardewerk aangetroffen. Bovenaan in de opvulling van de Duitse zigzaggende loopgraaf S6 werd ter hoogte van de geschutstelling S3 een dump van industrieel wit aardewerk en porselein teruggevonden. Het betreft een deel van drie verschillende serviezen (Boch, Mosa en C.E.R.). In de fragmenten kunnen borden, ondertassen en drinktassen herkend worden. Bij het Boch La Louvière aardewerk wordt de zwartkleurige stempel gebruikt vanaf 1910 tot en met 1966 (Royalboch). De toevoeging van de letter H slaat op het exacte productiejaar. Dit is echter niet gekend. Bij de stempels van Mosa staat de datum

1952 aangegeven met de benaming ‘Comanin Anvers Mosa Maastricht’. Als laatste komt de bodemstempel C.E.R. voor met de datum 1954. De stempels zijn van een minder goede kwaliteit. De determinatie van de fabrikant is niet gekend.

Figuur 57: Selectie van het industrieel wit en porselein (bovenste vulling loopgraaf S6).

7. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS

Onderstaande tekst is overgenomen uit de Bijzondere Voorwaarden, opgesteld door OE en van toepassing voor dit project.

‘De opgraving heeft betrekking op de omgeving van “La Vigie”, een imposante geschutsbunker uit WO1 die in de jaren ‘20 werd verbouwd tot villa en in WO2 gebruikt werd als commandopost. De geschutsbunker zelf is betrekkelijk goed bewaard en wordt gerevaloriseerd. Archeologisch onderzoek aan deze constructie zal vermoedelijk weinig nieuwe kennis opleveren en wordt daarom niet noodzakelijk geacht. Een bijzonder aandachtspunt zijn echter de constructies die zich ten noorden van de bunker in de tuin bevinden en waarvan de herkomst niet eenduidig is. In deze tuin wordt een complex aan assistentiewoningen voorzien, met een totale bodemomwoeling als gevolg. Hoewel moeilijk te zien wegens de dichte begroeiing, is er sprake van minstens één bunkertje en een bakstenen loopgracht. Mogelijk bevinden zich op het terrein nog andere begraven oorlogsstructuren, met elkaar of met andere structuren verbonden door (bedekte) loopgraven of gangen die op vandaag verborgen zijn onder het maaiveld. De geviseerde structuren concentreren zich in de noordelijke helft van het plangebied, in de duinflank. Het betreft een zone van maximaal 2.000m². De opgraving heeft als doel om de aanwezige structuren in de tuin vrij te leggen en summier te documenteren. Gelet op de lokalisering in jonge duingrond worden geen andere sporen en structuren verwacht dan wereldoorlogsporen. Er is geen duidelijkheid over de omvang van de aanwezige structuren, noch op de diepteligging. Het onderzoek is gericht op het karteren van de aanwezige wereldoorlogsporen. Het betreft hierbij geen minutieuze opgraving waarbij elk baksteenverband in kaart wordt gebracht maar een elementaire registratie, met aandacht voor elementen als chronologie, onderlinge relatie tussen de onderscheiden constructies en constructiewijze.’

Het onderzoek werd conform de Bijzondere Voorwaarden uitgevoerd. Er werd gestart vanuit de zichtbare resten in het duinezand om van daaruit verder machinaal het terrein te verkennen op andere ongekende structuren. Het onderzoek leverde twee sporenclusters op. Enerzijds werden een bunker en toegangsliepgraaf aangetroffen ten oosten van de villa aan de Overwinningslaan. Ten noorden daarvan werd een tweede cluster van sporen aangetroffen met een geschutstelling, een schuilplaats en meerdere loopgraven. De archeologische en historische gegevens geven aan dat de bunker ‘La Vigie’ reeds in de Eerste Wereldoorlog werd aangelegd. Bij het onderzoek met de metaaldetector werden enkele losse vondsten aangetroffen die eveneens in de Eerste Wereldoorlog kunnen geplaatst worden. Echter de structuren die blootgelegd werden

behoren tot de Tweede Wereldoorlog, geconstrueerd door de Duitse troepen en onderdeel van een *Flak Abteilung*. Bepaalde onderdelen zoals de bakstenen bunker werden naorlogs verder doorgebruikt. Zoals verwacht werden geen oudere sporen aangetroffen.

8. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK

Er dient geen verder onderzoek te gebeuren. Aangezien de structuren afgebroken zullen worden bij de bouw van de nieuwe woningen, werd geopteerd om een exhaustief onderzoek uit te voeren waarin alle aspecten aan bod kwamen. Er werden geen contexten aangetroffen die zich leenden tot verder natuurwetenschappelijk onderzoek.

9. SYNTHESE

Domus Marcus nv plant een nieuwe verkaveling met vier grote woonblokken goed voor 99 woongelegenheden in de gemeente Koksijde. Het terrein bevindt zich ter hoogte van de villa ‘*La Vigie*’, gelegen aan de Verdedigingslaan 9, waarrond de woonblokken ingepland worden. De villa zelf, die zich bovenop een artilleriebunker uit de Eerste Wereldoorlog bevindt, wordt volledig gerestaureerd en omgetoverd tot een gemeenschapsruimte. Langs de zuidzijde bevindt zich de Verdedigingslaan en langs de oostzijde de Overwinningslaan. Het volledige terrein werd reeds grotendeels genivelleerd met uitzondering van de noordoostelijke hoek waar nog een deel van de originele duingrond aanwezig is. Deze maakt deel uit van de ‘Hoge Blekker’. In totaal behelst deze zone een 1500m² waarbinnen minstens twee structuren doorheen de begroeiing zichtbaar waren. Het betreft een bunker voorzien van een bakstenen loopgraaf die aansluit op de Overwinningslaan en de resten van een boogvormige geschutstelling. Tussen 23 maart en 27 maart 2015 voerde een team van Monument Vandekerckhove nv een archeologische opgraving uit op het terrein. Het onderzoek werd uitgevoerd volgens de Bijzondere Voorwaarden opgesteld door Onroerend Erfgoed.

Het onderzoek leverde twee sporenclusters op: enerzijds een bakstenen manschapsbunker met een opgemetste toegangsliepgraaf en anderzijds een geschutstelling met een schuilplaats en meerdere loopgraven. De constructies kunnen gedateerd worden in de Tweede Wereldoorlog en werden aangelegd door de Duitse troepen. Historische gegevens tonen aan dat hier een *FLAK Abteilung* gestationeerd was. Daarnaast werden met de metaaldetector diverse metalen vondsten teruggevonden uit de Eerste en Tweede Wereldoorlog.

10. LITERATUUR

- **Uitgegeven bronnen**

- FRANCAERT P. 1988, *La Côte Belge 1940/44. Le Mur de l'Atlantique*, Brussel.
- JEHENNE 1919, *Rapport sur la participation des Formations Canonnières-Marins et Canonnières-Fluviales aux opérations des Armées de terre du 30 Août 1914, au 1er Mars 1919*, s.l.
- LEHOUCK A., VAN ACKER J., STOCKELYNCK S. et al. 2014, *Koksijde Golf ter Hille, van abdijhoeve tot golf*, Koksijde/Oostkamp: gemeente Koksijde/Stichting Kunstboek. Vooral de bijdragen van A. Gysel, "De Eerste Wereldoorlog" (pp. 93-105) en "De Tweede Wereldoorlog" (pp. 114-123)
- STICHELBAUT B. en CHIELENS P. 2013, *De oorlog vanuit de lucht 1914-1918: het front in België*, Gent.

- **Onuitgegeven bronnen**

- *Bijzondere voorwaarden bij de opgraving*
- EGGERMONT N., LEHOUCK A., BRACKE M., BRADT T., WYNS G. 2011, *Archeologische opgraving. Eco-Golfterrein "Hof ter Hille" Koksijde (prov. West-Vlaanderen). Interimrapport – Juli 2011*, Rapport 01, Group Monument, Ingelmunster.
- JACOBS K., s.d., De Vigie.

- **Internetbronnen**

- http://nl.wikipedia.org/wiki/Hoge_Blekker
- <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/ikonos/#>

- <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart/>
 - <http://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/21115>
 - <http://cai.erfgoed.net>
 - <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/201186>
 - <https://inventaris.onroerendergoed.be/woi/relict/1099>
 - <http://www.wwiidaybyday.com/kstn/kstn2201lw1aug40.html>
 - <http://www.ww2.dk/ground/flak/abt/le993.html>
 - <http://forum.axishistory.com/viewtopic.php?f=70&t=215874&p=1948292&highlight=la+vigie#p1948292>
- **Archivalische bronnen**
 - BRUSSEL, KONINKLIJK LEGERMUSEUM (K.L.M.). Fonds 67, Boîte 14, 4637. Correspondances, cartes, croquis, notes sur les bunkers de la 2e guerre mondiale. (kopie: RAVERSYDE, AWF05680).
 - GEMEENTEARCHIEF KOKSIJDE. Oorlogsdagboek Marcel Dumas. Gebeurtenissen te Koksijde tijdens de oorlogsjaren 1940-1945, gezien vanuit Koksijde-dorp. Vanaf mei 1940 tot en met 7 mei 1945.
 - RAVERSYDE, DIGITAAL ARCHIEF. Einsatzkarte 39.J.D. Stand 19.11.42. WO2-01-011.
 - RAVERSYDE, DIGITAAL ARCHIEF. Einsatzkarte 171.J.D. Stand: 25.III.43. WO2-38-066a

11. BIJLAGEN

- Bijlage 1: Onuitgegeven artikel - ‘De Vigie’ (Kristof Jacobs, ABAC)
- Bijlage 2: Situerings-/overzichtsplan
- Bijlage 3: Detailplan noord
- Bijlage 4: Detailplan zuid
- USB-kaart met dit rapport, de bijlagen, een fotolijst en een overzichtsplan

De database met alle foto's en inventarissen is te raadplegen via:
<http://www.monarcho.be/databank>. Bij vragen hieromtrent: neem contact via
info@monument.be.

De VIGIE

In juli 1917 verplaatste het Britse Vierde Leger (4th British Army) zich naar de Belgische kustsector om de linie tussen Nieuwpoort en de Noordzee over te nemen van het Franse leger.

Toen generaal Rawlinson en de staf van het Vierde Leger op 8 juli 1917 de controle overnamen, was de Franse artillerie reeds vervangen, maar er waren toen slechts 176 Britse artilleriestukken ter plaatse van de 636, die nodig waren voor Rawlinsons offensief. Het H.A. (Heavy Artillery) hoofdkwartier was in Oostduinkerke.

Eén van de artillerieposities, gelegen te Koksijde, was het hoofdkwartier van de Australian Siege field artillery, nabij de hoogste duin gelegen binnen de sector "de Hoge Blekker". Gelet op de constante vijandige observatie, zowel van de frontlinie als uit de lucht, werd aan de westzijde van de Hoge Blekker een batterij met twee zware kanonnen opgericht. De kanonnen werden elk ondergebracht in een betonnen bunker van met een overkapping van meer dan 2,5 meter beton. Het geschut stond gemonteerd op het onderstel van een treinwagon. Er liep een enkel spoor van in de bunker tot nabij de top van de Hoge Blekker, waar nu de Fazantensstraat ligt. Daar stonden twee betonnen muren aan weerszijden van het spoor.

Gelet op de schaarste aan artilleriestukken en omdat Rawlinsons geplande offensief strikt geheim moest blijven, mochten de reeds aanwezige batterijen niet op volle kracht vuren. Om deze redenen verliet het geschut op de Hoge Blekker zijn betonnen schuilplaats alleen om te vuren. Eens buiten werden de kanonnen tot tussen de betonnen muren gereden, die de artilleriestukken moesten beschermen tegen zijdelingse impact. En toen het geschut enkele salvo's had afgevuurd op het Duitse front nabij Lombardsijde werd het meteen weer in de bunker gereden. Zo was het voor de Duitse observatie heel moeilijk om de positie van de batterij te bepalen, en het vuur te beantwoorden.

Na het vertrek van de Britse en Australische troepen uit de sector in november 1917, werd de stelling overgenomen door de Fransen, maar verdere informatie over het geschut ontbreekt.

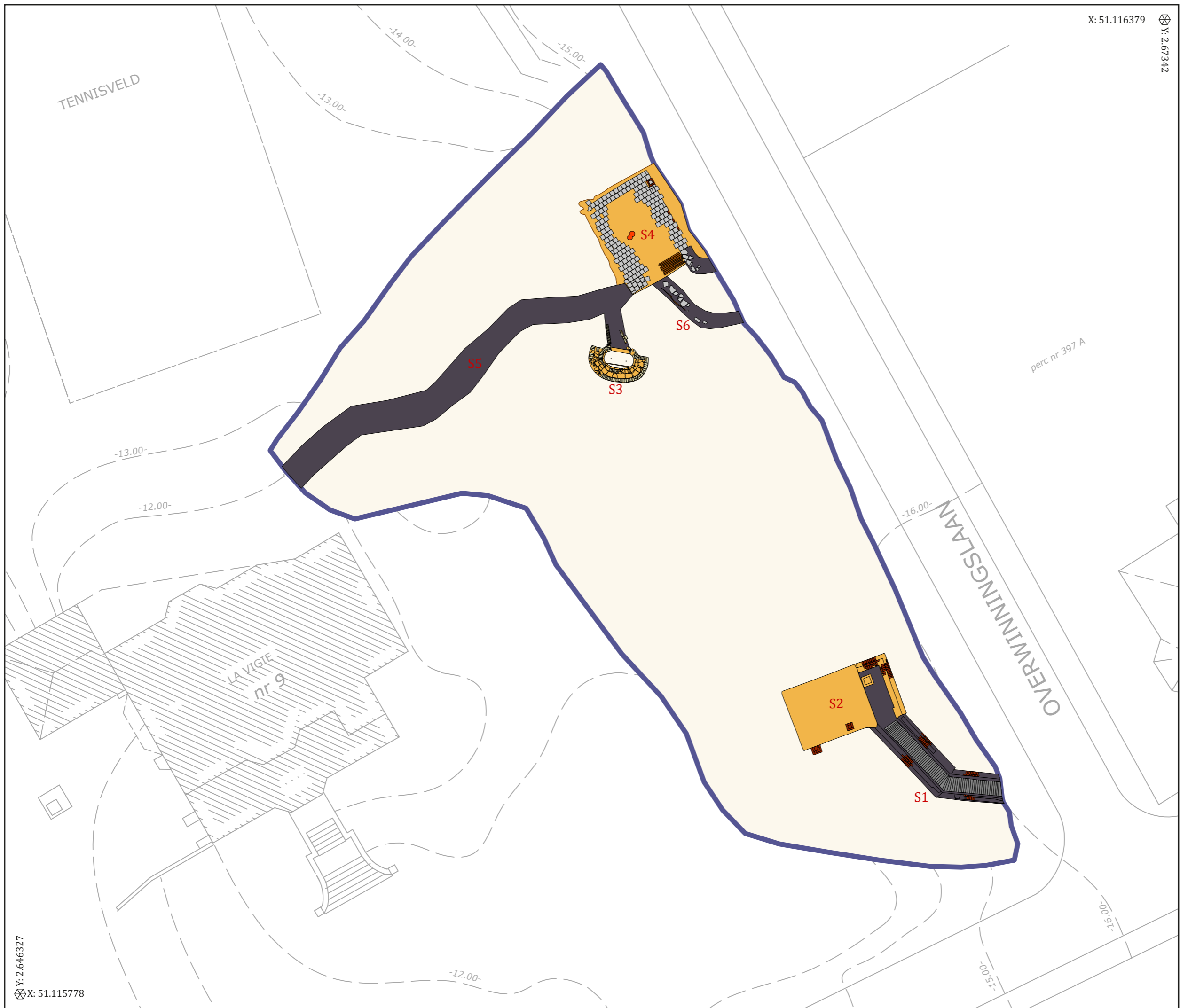
Na de oorlog werden de twee bunkers ontdaan van alle uitrusting en rails. De twee bouwwerken fungeerden een tijdje als toeristische bezienswaardigheid. Begin de jaren '20 werd één van de twee bunkers afgebroken. Rond 1923 kreeg aannemer Remi Rys uit Koksijde de opdracht om boven op de resterende bunker een villa te bouwen en de bestaande oorlogsconstructie te integreren in het nieuwe project. De grote opening langs waar het geschut destijds in en uit de bunker reed, werd dichtgemaakt door middel van een loggia met een dubbele deur en raamwerk. Tegen 1925 was de villa volledig afgewerkt. Door de hoogte van de villa en het uitzicht, kreeg ze de naam "La Vigie", wat zoveel betekent als kraaiennest of uitkijkpost.

Later deed "La Vigie" dienst als mess officieren van het Belgische leger. Daartoe onderging het gebouw nog enkele kleine wijzigingen. Aan de linkeringang naar de voormalige munitieopslagplaats werd een garage aangebouwd en er werd een tennisveld aangelegd. De ruimtes voor munitieopslag werden een wijnkelder en voorraadkamer. In de ruimte waar het geschut ooit stond, kwamen een dienstruimte en keuken.

Het verhaal bestaat dat er in 1917 door de geallieerden een tunnel zou zijn gebouwd van bij de Vigie tot onder de Hoge Blekker. Deze tunnel zou, zoals toen gebruikelijk was, opgetrokken zijn uit hout. De tunnel zou er tot op vandaag nog steeds zitten. In de jaren '80 werd de vermoedelijke ingang van die constructie, die zich bevond in een Duitse WO2-bunker aan de rechterzijde van de Vigie (nabij de Overwinningsstraat) en die dienst deed als aardappelkelder, op bevel van de toenmalige verantwoordelijke voor de "mess" dichtgemetseld omdat er een doordringende stank uit kwam. Verder onderzoek door ABAC moet hier meer informatie opleveren.

De Vigie deed dienst als "mess" tot in 1993. Het pand bleef toen leegstaan en vandalisme en verkrotting sloegen toe. Het pand werd geregeld gebruikt als terrein voor paintball-gevechten van de Koksijdse politie. Na speculaties rond het neerpoten van een vastgoedproject op de site van de Vigie, werd het pand in 2003 geklasseerd.

(Kristof Jacobs, ABAC (Association for Battlefield Archaeology and Conservation).)

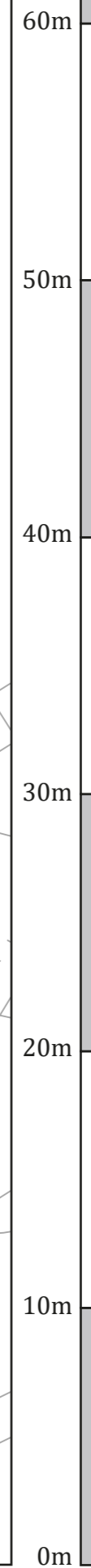

X: 51.116379

Y: 2.67342

Archeologische Opgraving Koksijde La Vigie

Bijlage 2
Situerings-/overzichtsplan

- Opgegraven zone
- Loopgraven (S1, S5, S6)
- Verdedigingsstructuren:
S2: Bunker 1
S3: Schutterspost
S4: Schuilplaats
- Stenen verharding
- Houtwerk/houten beschoeiing
- Gele baksteen
- Baksteen
- Verstoringen
- Betonnen vloer

Verg.nr. 2015/043

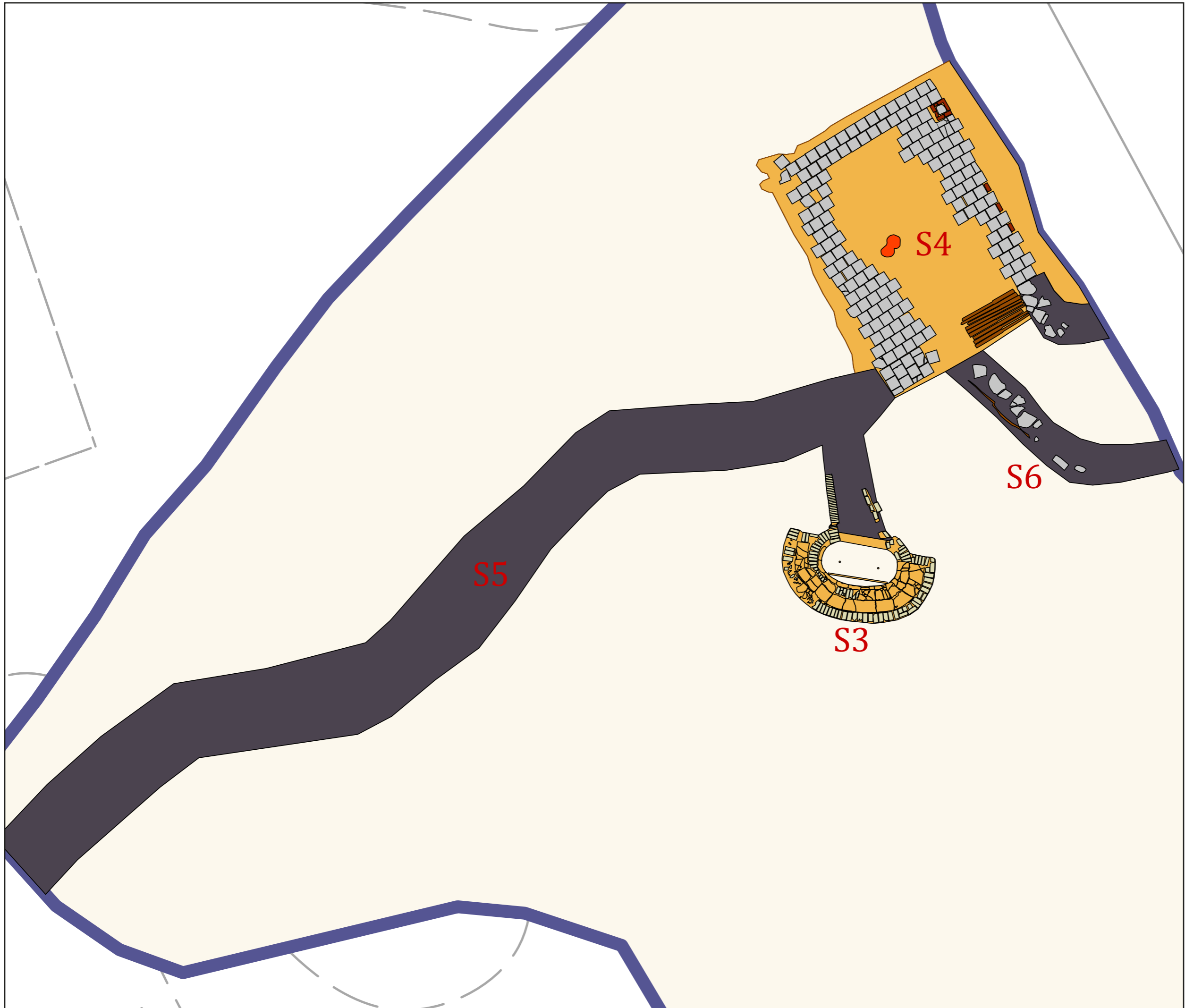
Coördinaten in Lambert 72 Y X

Monument
Vandekerckhove

Y: 2.646327
X: 51.115778

Archeologische Opgraving Koksijde La Vigie

Bijlage 3
Detailplan noord

- Opgegraven zone
- Loopgraven (S1, S5, S6)
- Verdedigingsstructuren:
S2: Bunker 1
S3: Schutterspost
S4: Schuilplaats
- Stenen verharding
- Houtwerk/houten beschoeiing
- Gele baksteen
- Baksteen
- Verstoringsen
- Betonnen vloer

25m
20m
15m
10m
5m
0m

Verg.nr. 2015/043

Coördinaten in Lambert 72 $\begin{matrix} Y \\ \otimes \\ X \end{matrix}$

Monument
Vandekerckhove

Archeologische Opgraving Koksijde La Vigie

Bijlage 4
Detailplan zuid

- Opgegraven zone
- Loopgraven (S1, S5, S6)
- Verdedigingsstructuren:
S2: Bunker 1
S3: Schutterspost
S4: Schuilplaats
- Stenen verharding
- Houtwerk/houten
beschoeiing
- Gele baksteen
- Baksteen
- Verstoringen
- Betonnen vloer

Verg.nr. 2015/043

Coördinaten in Lambert 72 Y X

Monument
Vandekerckhove

